

Economisch-Statistische Berichten

De afnemende betekenis van kapitaal
in Nederland

★

Dr D. van Puyvelde

Structuur en betekenis van het
verzekeringwezen in België

(I)

★

Drs Th. M. Scholten

Het effect van de middenstandsnota

★

Drs J. F. Michels

Financiële aspecten van de Nederlandse
export van kapitaalgoederen

★

Drs M. P. Gans

Vierhonderdvijftig

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUÛT

40e JAARGANG

No 1988

WOENSDAG 20 JULI 1955

Spuistraat 172

Amsterdam

KAS-ASSOCIATIE N.V.

Deposito en
Rekeningcourant

BETALEN · BEWAREN · BEHEREN

 UW „HOME“ OP REIS

De Rietschans - Nieuw-Loosdrecht

Tel. K 2958-556

Café-Restaurant

Een diner met Uw zakenrelaties slaagt bij ons altijd!

vacatures

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA

(Transvaal, Suid-Afrika)

VAKATURE:

LEKTOR IN DIE DEPARTEMENT VAN HANDEL, GELD- EN BANKWESE

Aansoeke om bogenoemde betrekking word ingewag teen die salarisskaal £ 800 × 50: 1050 × 50: 1100 plus die voorgeskrewe duurtetoelag wat tans £ 234 per jaar vir getroude persone bedra.

Die aanvangsalaris sal vasgestel word volgens kwalifikasies en ervaring. Van die suksesvolle applikant sal verwag word om voorlesings te kan gee in Handel (Organisasie en Tegniek van die Handel en Internasionale Handel) Geld- en Bankwese. Dienste moet op 1 Februarie 1956 aanvaar word.

Aansoeke, vergesél van onlangse getuigskrifte en besonderhede omtrent kwalifikasies, ervaring, huwelikstaat en huidige salaris plus toelaes, moet gerig word aan die Registrateur, Universiteit van Pretoria en moet hom voor of op 2 Augustus 1955 bereik.

Martin Smuts
REGISTRATEUR

Zie vervolg Vacatures op de achterpagina

R. Mees & Zoonen

*Bankiers en
Assurantie-makelaars*

Rotterdam

*Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen*

Adviezen inzake

Levensverzekeringen

en Pensioencontracten

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut
Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, 6, Place Royale, Brussel, postcheck-rekening 260.34.
Redactie-adres voor België: Dr J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 29,—, overige landen f 31,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

No. 1977: f 2,—

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: C. van den Berg; Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries. Redacteur-Secretaris: A. de Wit; Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIESEN VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

De afnemende betekenis van kapitaal in Nederland

Onlangs is door Colin Clark in een radio-causerie voor de B.B.C. ¹⁾ gesproken over de afnemende betekenis van kapitaal. De heer Tims heeft op deze plaats aan dit betoog enige aandacht-geschonken ²⁾.

De door Colin Clark geuite bewering als zou er in de tijd gezien een afnemening van de verhouding kapitaal-goederenvoorraad-productie, de zgn. capital-output ratio, optreden, was gebaseerd op Engelse en Amerikaanse onderzoekingen op dit gebied. Deze studies zijn door Creamer ³⁾ en Redfern ⁴⁾ in tal van bedrijfstakken ver-richt.

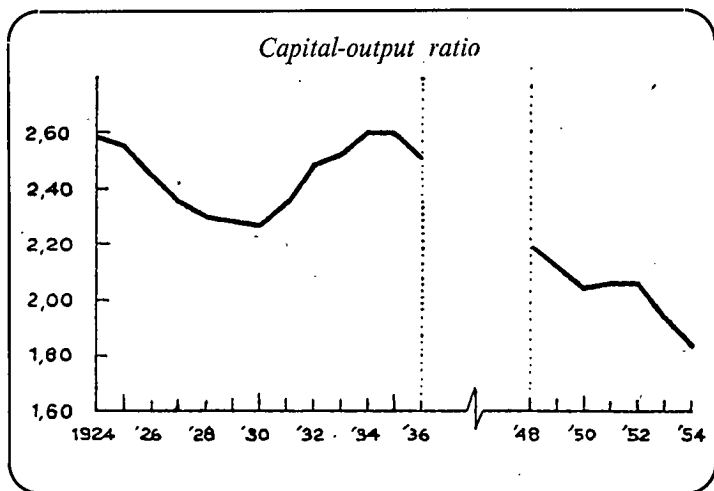
Hun bevindingen komen in zoverre overeen, dat zij allen een afnemening van de capital-output ratio constateren. De door hen gegeven beschouwingen over de oorzaken van dit verschijnsel zijn zeer interessant, maar zullen hier niet worden herhaald. Gezien de belangrijkheid van het verschijnsel — te denken is bijv. aan de in de toekomst vereiste besparingen — leek het gewenst te onderzoeken of ook voor Nederland een dergelijke ontwikkelingaan- wezig is.

Op korte termijn kon dit slechts zeer globaal geschieden, daar geen gegevens over de verschillende bedrijfstakken voorhanden waren. Ook een afzonderlijke beschouwing van de industrie, zoals o.a. Creamer geeft, was niet mogelijk.

In bijgaande grafiek is de verhouding kapitaal-goederenvoorraad (incl. woningen) ⁵⁾-afzet voor de jaren 1924-1936 en voor de jaren 1948-1954 weergegeven. De kapitaal-goederenvoorraad en de afzet zijn beide genomen in prijzen van 1938. De kapitaal-goederenvoorraad omvat geen overheidsactiva, terwijl de afzet gecorrigeerd is voor voorraadvorming. Deze laatste grootheid toont nl. in sommige jaren een zeer speculatief karakter, zodat bij eliminatie er van een beter structureel beeld wordt ver-

kreğen. Naar mijn mening is voor Nederland de afzet een betere maatstaf voor de berekening van de capital-output ratio dan de productie, in verband met de quantitatief grote betekenis van onze in- en uitvoer.

Voor het jaar 1938 is door het Centraal Bureau voor de Statistiek een berekening gemaakt van de kapitaal-goederenvoorraad tegen vervangingswaarde, welke berekening voor de na-oorlogse jaren is herhaald ⁶⁾. Hoewel in deze berekeningen een vrij grote onzekerheidsmarge zit, mogen deze uitkomsten voor een vergelijking in de tijd wel worden gebruikt. Voor de jaren vóór 1938 is de kapitaal-goederenvoorraad berekend met behulp van gegevens over de netto-investeringen in bedrij-ven ⁷⁾.

Uit de grafiek blijkt, dat de capital-output ratio in de depressiejaren gestegen is. Deze ontwikkeling was wel te verwachten, omdat de afzet afneemt en de kapitaal-goederenvoorraad zich niet direct aanpast. Na de oorlog treedt weer een aanzienlijke daling van de capital-output ratio op. Vergelijkt men de hoogcon-junctuurjaren 1928/29

en 1953/54, dan vindt men een bevestiging van hetgeen Colin Clark elders heeft geconstateerd.

De gevonden tendenties kunnen slechts stimuleren tot verder onderzoek. Het gebezigde materiaal is te onnauw-keurig om tot exacte conclusies te besluiten. Daarvoor zou het noodzakelijk zijn de industrie afzonderlijk te be-schouwen, alsmede de ontwikkelingen in een aantal be-drijfstakken. Het is echter zeer de vraag of dit in Nederland mogelijk is zonder een zeer uitvoerige studie.

Mochten zodanige onderzoekingen echter tot een be-vestiging van de nu gesignaleerde tendenties leiden, dan zal een heroriëntering van de Nederlandse economische politiek noodzakelijk zijn.

¹⁾ Gepubliceerd in „The Listener” van 10 Maart 1955.

²⁾ Zie: „De afnemende betekenis van kapitaal” door W. Tims in „E.-S.B.” van 13 April 1955.

³⁾ Dr. D. Creamer: „Capital and Output trends in manufacturing Industries, 1880-1948”. National Bureau of Economic Research, 1954.

⁴⁾ Publicatie van de „Royal Statistical Society”, 19 Januari 1955.

⁵⁾ Neemt men de kapitaal-goederenvoorraad exclusief woningvoorraad, dan is van een anders reageren zoals verwacht zou kunnen worden, althans in de beschouwde periode, weinig sprake.

⁶⁾ Statistische en Econometrische Onderzoekingen, 2e kwartaal 1947 (voor het jaar 1938) en 1e kwartaal 1954 (na-oorlogse jaren).

⁷⁾ Dr. J. J. J. Dalmulder: „Het verband tussen de bevolking, het nationale in-komen en de kapitaal-goederenvoorraad”, blz. 64-65. Deze cijfers zijn gecorrigeerd voor de overheidsinvesteringen, waarvoor gegevens werden ontleend aan Ir H. Vos: „Enige quantitative onderzoeken over de betrekkingen tussen overheids-financiën en volkshuishouding” (Haarlem 1946).

's-Gravenhage.

Drs W. M. N. van den Wildenberg.

INHOUD

Blz.	Blz.
De afnemende betekenis van kapitaal in Neder-land, door Drs W. M. N. van den Wildenberg	647
Structuur en betekenis van het verzekeringwezen in België (I), door Dr D. van Puyvelde	649
Het effect van de middenstandsnota, door Drs Th. M. Scholten	651
Financiële aspecten van de Nederlandse export van kapitaalgoederen, door Drs J. F. Michels	652
Vierhonderdvijftig, door Drs M. P. Gans	656
De Nederlandse industrie in het eerste kwartaal van 1955, door Drs J. C. Bottema	657
Internationale notities:	
Reproductie of consumptie in de Sowjet-Unie, door Mr H. van Leeuwen	658
Aantekening:	
De Deviezennota	659
Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet	661
De Belgische geld- en kapitaalmarkt in Juni 1955, door Dr L. Delmotte	662

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Dr D. VAN PUYVELDE, Structuur en betekenis van het verzekeringwezen in België (I).

Teneinde een inzicht te verkrijgen in de betekenis der zgn. diverse verzekeringen (brand, ongevallen van gewoon recht, diefstal, enz.) zijn de balanssen van 114 Belgische maatschappijen geanalyseerd. Aan de verkregen resultaten werden de door de officiële contrôle-dienst verzamelde cijfers voor de sector levensverzekering toegevoegd. Uit de premie-ontvangsten blijkt, dat het verzekeringwezen in België na de oorlog een zeer snelle ontwikkeling heeft doorgemaakt. De expansie van de levensverzekering moet worden gezien in het kader van de algemene en snelle opgang, die deze branche na de oorlog in alle ontwikkelde landen heeft gekend. De groei der diverse verzekeringen is voornamelijk toe te schrijven aan de uitbreiding der ongevallen- en brandverzekering. De verzekeringreserves stegen van 1949 tot 1953 met ca 74 pCt, de eigen middelen met ongeveer 50 pCt. In de beleggingen neemt de effectenportefeuille, met $\frac{2}{3}$ van het totaal, een dominerende positie in, gevolgd door de hypotheeken, welker relatieve betekenis tussen 1949 en 1953 enigszins is toegenomen. De financiële en economische betekenis van het verzekeringwezen blijkt uit de aanzienlijke kapitaalvorming, welke in deze sector haar oorsprong vindt en uit het feit, dat het verzekeringbedrijf vooral op de effectenmarkt een eerste rangs rol speelt.

Drs Th. M. SCHOLTEN, Het effect van de middenstandsnota.

De middenstandsnota diende allereerst om aan te geven welk beleid de Regering t.a.v. de middenstand zou hebben te voeren. De belangrijkste concrete maatregelen, die tot nu toe werden genomen, zijn de instelling van een commissie voor het randbedrijf „op brede basis”, de opzet van een middenstandsstatistiek door het C.B.S., de opening van enkele nieuwe credietmogelijkheden en de wijziging in de heffing van de omzetbelasting. Schrijver gaat na, welke invloed de middenstandsnota voorts heeft gehad op de houding van brede lagen der bevolking t.a.v. de middenstand, op de economische wetenschap en op de middenstand zelf. Wat deze laatste betreft wordt aandacht geschonken aan de P.B.O. en de middenstand. Opgemerkt wordt, dat de middenstanders om uit de moeilijkheden te komen zelf aan het werk zullen moeten gaan, branche voor branche of gezamenlijk, in of buiten de P.B.O. Indien het effect van de middenstandsnota op de middenstand zelf hierin bestaat, dat de stimulantia, die de nota geeft tot vormgeving aan de P.B.O.-gedachte in de middenstandssector, serieuze gevolgen gaan krijgen, dan is er een kans dat het jaar van de middenstandsnota het „Alkmaar” voor de middenstand is geweest.

Drs J. F. MICHELS, Financiële aspecten van de Nederlandse export van kapitaalgoederen.

De potentiële internationale markt van kapitaalgoederen kan worden verdeeld in twee groepen van landen, nl. landen van ongeveer gelijke technische en economische ontwikkeling als ons land en minder ontwikkelde landen. De praktische mogelijkheden tot vergroting van de omzet van kapitaalgoederen in eerstgenoemde groep en haar belangengebieden worden tot op grote hoogte bepaald door afgifte van licenties, resp. de oprichting van eigen fabrieksvestigingen aldaar. In de autonome minder ont-

wikkelde landen daarentegen liggen voor rechtstreekse export van kapitaalgoederen nog goede kansen. In principe zijn er voor de exporteur drie mogelijkheden om voor zijn product de weg naar minder ontwikkelde en vaak deviezenarme landen te gebruiken en open te houden, nl. 1. levering tegen gelden welke internationale lichamen aan minder ontwikkelde landen ter beschikking stellen; 2. inschakeling van eenzelfde soort lichamen, echter uitsluitend opererend in het nationale vlak; 3. het verlenen van middellange exportcredieten door de exporteurs zelf of door hun bankiers e.d. In de meerderheid der transacties onder 2 en 3 genoemd maakt exportcredietverzekering nog het sluitstuk der financieringsmogelijkheid uit. Schrijver bespreekt de factoren van welke beoordeling de verzekeringsmogelijkheid van een middellange exportcrediet afhankelijk is.

Drs M. P. GANS, Vierhonderdvijftig.

Schrijver geeft een indruk van de ontwikkeling der Amerikaanse economie, die wel eens is vergeleken met een schaatsenrijder, die zich met grote snelheid over dun ijs voortbeweegt. Zolang hij zijn vaart (= credietexpansie) behoudt, dreigt er geen gevaar. Indien de situatie zo is als door het beeld wordt weergegeven staan de monetaire autoriteiten voor een moeilijk dilemma. Zelfs als zij van het aanwezig zijn van excessen op het gebied van credietverlening overtuigd zouden zijn, dan nog zou het middel — beteugeling der credietexpansie — erger kunnen zijn dan de kwaal. Hier komt nog bij dat de Schatkist behoefte heeft aan kapitaal en dat dezelfde voorwaarden, die aanwezig moeten zijn, wil de markt rijp zijn voor emissies, dienstbaar gemaakt kunnen worden aan de credietexpansie op ander gebied.

— SOMMAIRE —

Dr D. VAN PUYVELDE, Structure et signification du secteur des assurances en Belgique (I).

Le secteur des assurances s'est développé très rapidement en Belgique après la guerre. Le montant des primes a augmenté de 56 % de 1949 à 1953, les réserves de 74 % et les capitaux des sociétés d'assurances de 50 %. La signification économique et financière de ce secteur ressort entre autres de l'importance considérable des capitaux auxquels il a donné naissance.

Drs Th. M. SCHOLTEN, Les répercussions de la note sur les classes moyennes.

L'auteur énumère les importantes mesures concrètes prises en faveur des classes moyennes et recherche ensuite l'influence exercée par cette note sur l'attitude de larges couches de la population vis-à-vis des classes moyennes, sur la science et les classes moyennes elles-mêmes.

Drs J. F. MICHELS, Aspects financiers de l'exportation néerlandaise de biens d'équipement.

Cet article étudie les impondérables dont il faut tenir compte, si l'on ne désire pas s'aliéner d'avance une partie des possibilités d'exportation de biens d'équipement vers les pays sous-développés.

Drs M. P. GANS, Quatre cent cinquante.

Cet article décrit le récent développement de l'économie des Etats-Unis. Si l'opinion se vérifie, suivant laquelle une augmentation du crédit est nécessaire au développement du progrès, les autorités monétaires américaines se trouveront placées devant un dilemme.

Structuur en betekenis van het verzekeringwezen in België

(I)

Ter inleiding.

In België zijn nagenoeg 500 verzekeringmaatschappijen, waaronder ongeveer 350 buitenlandse, werkzaam. Vierentachtig maatschappijen beoefenen, tezamen met de twee verzekeringkassen uit de publieke sector, het levensverzekeringbedrijf. De overige bewegen zich op het terrein van de andere verzekeringen, waaronder voornamelijk de brand- en de ongevallenverzekering.

Wie een inzicht wil verwerven in de activiteit van het verzekeringbedrijf, stuit echter op grote moeilijkheden. Alleen de levensverzekering is sinds geruime tijd aan de controle van de Overheid onderworpen. Slechts sedert een vijftal jaren werd de controle uitgebreid tot de verzekering van de burgerlijke aansprakelijkheid der wegvervoerders. In 1953 besloot de Ministerraad weliswaar tot het neerleggen van een wetsontwerp tot het invoeren van een algemene controle op de particuliere verzekeringmaatschappijen en tot het oprichten van een autonoom overheidsinstituut dat met die controle belast zou worden. Tot op heden kwam dat ontwerp evenwel nog niet voor de Kamers.

De huidige toestand brengt dan ook mede dat, afgezien van de sector der levensverzekering, de statistische documentatie over het verzekeringwezen in België zeer onvoldedig is. Teneinde deze leemte enigszins te vullen hebben wij, met het oog op onderhavige uiteenzetting, de balansen van 114 Belgische maatschappijen voor de jaren 1949-1953 geanalyseerd¹⁾, om een inzicht in de betekenis van de zgn. diverse verzekeringen (brand, ongevallen van gewoon recht, diefstal enz.) te verwerven. Aan de resultaten van dit onderzoek werden vervolgens de door de officiële controledienst verzamelde cijfers voor de sector der levensverzekering toegevoegd. Laatstgenoemde cijfers betreffen niet enkel de Belgische, doch insgelijks de in België werkzame buitenlandse verzekeringmaatschappijen. Hierbij dient er de aandacht op te worden gevestigd dat al de sectoren, welke op wettelijke verzekeringregimes betrekking hebben, buiten beschouwing blijven. Dit betreft voornamelijk de arbeiders- en de bediendenpensioenen, alsmede de verzekering tegen arbeidsongevallen.

Gezien de grote heterogeniteit van de geanalyseerde balansen is aan de gegevens in verband met de diverse verzekeringen geen te absolute waarde toe te kennen; zij geven veeleer een orde van grootheid aan. Bovendien moet er mede worden gerekend dat de beleggingen, welke de tegenwaarde der eigen middelen van de maatschappijen vormen, niet konden worden uitgeschakeld. Daarom worden, naast de reserves der levensverzekering en der diverse verzekeringen, ook de eigen middelen vermeld.

Algemeen overzicht.

Het verzekeringwezen heeft in België na de oorlog een zeer snelle ontwikkeling gekend. Daarvan getuigen de gegevens uit de tabellen van onderhavige paragraaf. Zij hebben betrekking op de jaren 1949, 1951 en 1953. Het was niet mogelijk ook de gegevens voor een der vóóroorlogse jaren te vermelden, zodat de vooruitgang t.a.v.

de vóóroorlogse toestand voor het geheel van het verzekeringwezen niet kon worden becijferd.

Tabel 1 bevat een overzicht van de *premie-ontvangsten* gedurende de drie voornoemde jaren. Deze cijfers geven voor de levensverzekering de premiebedragen aan voor de rechtstreeks in België gesloten verrichtingen. Met betrekking tot de diverse verzekeringen worden alleen de netto premie-ontvangsten, d.i. na aftrek van de voor herverzekering overgedragen sommen, vermeld²⁾.

TABEL 1.

Premie-ontvangsten

(in miljoenen frank)

Jaar	Levensverzekering	Diverse verzekeringen	Totaal
1949			
1951	2.841,5	1.729,8	4.571,3
1953	3.450,4	2.178,4	5.628,8
	4.373,1	2.768,0	7.141,1

Zowel in de sector der diverse verzekeringen als bij de levensverzekering is de toeneming zeer aanzienlijk geweest. Van 1949 tot 1953 bereikte zij respectievelijk 60 pCt en 54 pCt, terwijl voor het totaal een accres van 56 pCt waar te nemen valt. Terwijl de expansie van de levensverzekering moet worden gezien in het kader van de algemene en snelle opgang, welke deze branche na de oorlog in alle ontwikkelde landen heeft doorgemaakt, is de groei van de diverse verzekeringen voornamelijk toe te schrijven aan de uitbreiding van de ongevallenverzekering en van de brandverzekering. De ontwikkeling van de ongevallenverzekering dient voornamelijk in verband te worden gebracht met de zeer sterke toeneming van het autoverkeer. De bloei van de brandverzekering is het resultaat van de aanpassing der verzekerde bedragen aan de merkkelijk gestegen waarde der onroerende goederen en van de zeer levendige bouwbedrijvigheid tijdens de jongste jaren.

In tabel 2 komt een overzicht voor van de *verzekering-reserves* voor het geheel van de levensverzekering en van de 114 geanalyseerde Belgische maatschappijen, waarvan het arbeidsveld zich ook of uitsluitend tot de diverse verzekeringen uitstrekt³⁾. Aan dat totaal werden om de reeds boven vermelde reden de eigen middelen (kapitaal en eigen reserves) van laatstgenoemde maatschappijen toegevoegd. Uit die gegevens valt af te leiden dat de reserves zowel bij de diverse verzekeringen als bij de levensverzekering in de loop van de periode 1949/1953 beduidend zijn gestegen. Voor het geheel van de beschouwde sectoren bedraagt de aangroei nagenoeg 11 mrd frank of 74 pCt.

¹⁾ Het cijfer van de bruto premie-ontvangsten bij de diverse verzekeringen werd niet opgenomen. Voor zoveel de herverzekering wordt aangegaan bij een Belgische maatschappij, zou dit tot dubbelrekening leiden. Kort daarentegen de herverzekering tot stand bij een buitenlandse maatschappij, hetgeen zich in de meerderheid der gevallen inderdaad blijkt voor te doen, dan ontsnapt een gedeelte der premien aan de telling, aangezien de buitenlandse maatschappijen er niet bij betrokken waren. Niettemin werd het netto cijfer der premien weerhouden omdat, zoals verder aangestipt wordt, het tegenover het bruto premiebedrag te stellen totaal der bruto reserves niet met voldoende nauwkeurigheid kon worden vastgelegd. Ter informatie volgen de bruto bedragen der premie-inkomsten: 1949: 2.888,9 mln frank; 1951: 3.661,3 mln frank; 1953: 4.521,5 mln frank.

²⁾ Bij de diverse verzekeringen werden, evenals voor de premien, enkel de netto reserves opgenomen. Deze laatste zijn inderdaad rechtstreeks uit de balansen af te lezen, terwijl daarentegen voor het bepalen van het bedrag der bruto reserves in vele gevallen een vrij ruwe raming dient te worden gemaakt. Voor de drie beschouwde jaren werden volgende bedragen gevonden: 1949: 2.371,5 mln frank; 1951: 3.241,5 mln frank; 1953: 4.170,2 mln frank.

³⁾ Een dertigtal maatschappijen, overigens van zeer geringe betekenis, kon niet bij het onderzoek worden betrokken.

TABEL 2.

Reserves en eigen middelen

(einde jaar, in miljoenen frank)

Jaar	Reserves			Eigen middelen	Algemeen totaal
	Levensverzekering	Diverse verzekeringen	Totaal		
1949	13.482,6	1.422,0	14.904,6	1.033,1	15.937,7
1951	17.780,6	1.979,1	19.759,7	1.323,2	21.082,9
1953	23.371,1	2.500,0	25.871,1	1.570,0	27.441,1

Bij de eigen middelen valt eveneens een toeneming van practisch 50 pCt te vermelden. Het totaal van de reserves en eigen middelen, dat men als beleggingspotentiaal zou kunnen betitelen, is verhoogd van nagenoeg 16 mrd einde 1949 tot bijna 27,5 mrd einde 1953, hetgeen overeenstemt met een accres van ruim 72 pCt.

In tabel 3 wordt de samenstelling der *beleggingen* voor de beschouwde sectoren gezamenlijk aangegeven. Zoals reeds vermeld, betreffen die cijfers niet alleen de tegenwaarde van de verzekeringsreserves, doch bevatten zij tevens de waarden, welke het eigen vermogen van 114 maatschappijen vertegenwoordigen.

TABEL 3.

Beleggingen

(bedragen einde jaar, in miljoenen frank)

Categorie	1949		1951		1953	
	Bedrag	pCt	Bedrag	pCt	Bedrag	pCt
Effectenportefeuille	10.737,5	68	14.008,8	65	18.482,8	67
Hypotheekleningen	2.369,6	15	3.778,0	18	4.901,5	18
Onroerende goederen	962,3	6	1.489,3	7	1.896,9	7
Beleningen op polis	619,8	4	792,1	4	874,1	3
Diversen	1.087,2	7	1.339,7	6	1.286,3	5
Totaal	15.776,4	100	21.407,9	100	27.441,6	100

Het overwegend aandeel van de effectenportefeuille hetwelk ruim tweederde van het totaal bereikt, treedt duidelijk naar voren. Op de tweede plaats volgen de hypotheekleningen, waarvan de relatieve betekenis tussen 1949 en 1953 enigszins is toegenomen, hoofdzakelijk ten nadele van de andere, overigens minder belangrijke categorieën van beleggingen.

De indeling van de beleggingen naar de sectoren op 31 December 1953 blijkt uit tabel 4. De gegevens betreffende de diverse verzekeringen bevatten tevens de beleggingen als tegenwaarde van het eigen vermogen.

TABEL 4.

Indeling van de beleggingen per sector, einde 1953

(bedragen in miljoenen frank)

Categorie	Levensverzekering		Diverse verzekeringen en eigen middelen		Totaal	
	Bedrag	pCt	Bedrag	pCt	Bedrag	pCt
Effectenportefeuille	16.529,5	88	1.953,3	12	18.482,8	100
Hypotheekleningen	4.659,6	95	241,9	5	4.901,5	100
Onroerende goederen	1.051,5	55	845,4	45	1.896,9	100
Beleningen op polis	874,1	100	—	—	874,1	100
Diversen	465,9	36	820,4	64	1.286,3	100
Totaal	23.580,6	86	3.861,0	14	27.441,6	100

Over de beleggingen van de sector der levensverzekering, waar de effectenportefeuille verreweg de belangrijkste plaats bekleedt, wordt in het tweede deel van dit artikel nader gehandeld.

Bij de beleggingen als tegenwaarde van de reserves der diverse verzekeringen en van het eigen vermogen der maatschappijen vormt de effectenportefeuille insgelijks de voornaamste categorie. Niettemin valt de relatieve betekenis van het onroerend bezit en van de rubriek „Diversen” bijzonder op. Voor de post „Onroerende goederen” dient de verklaring hiervan voornamelijk te worden gezocht in de hoge waarde der administratieve zetels van de maatschappijen welke op de activazijde der balansen voorkomt. De „Diversen” bestaan voor een beduidend gedeelte uit vorderingen op plaatselijke of regionale agenten.

De financiële en economische betekenis van het verzekeringwezen wordt duidelijk in het licht gesteld door de aanzienlijke kapitaalvorming, welke in deze sector haar oorsprong vindt. In 1953 bereikte het particuliere sparen in België, met uitsluiting van de ondernemingsbesparingen, 39,4 mrd frank. Hiervan werd 3,2 mrd frank of 8 pCt door de in onderhavige studie behandelde verzekeringbranches aangebracht. Houdt men enkel rekening met de spaargelden, welke door instellingen werden gecollecteerd en voor bedoeld jaar 17,7 mrd bedroegen, dan stijgt de verhouding tot 18 pCt.

Ook langs de zijde der beleggingen bekleedt het verzekeringbedrijf een vooraanstaande plaats. Voor het geheel der zgn. institutionele beleggers beliepen de plaatsingen einde 1953 in totaal 134,2 mrd frank. Het gezamenlijke aandeel van de levensverzekering en van de diverse verzekeringen bedroeg 27,4 mrd of nagenoeg 20 pCt. Tabel 5 bevat een overzicht van die beleggingen.

TABEL 5.

Betekenis der beleggingen van het verzekeringbedrijf

(bedragen einde 1953, in miljarden frank)

Categorie van beleggingen	Totaal der institutionele beleggers	Verzekeringbedrijf	(3) in pCt van (2)
(1)	(2)	(3)	(2)
Effectenportefeuille	93,6	18,5	20
Hypotheekleningen	33,9	4,9	14
Andere activa a)	6,7	4,0	60
Totaal	134,2	27,4	20

a) Vnl. onroerende goederen, beleningen op polis en liquide middelen.

Uit deze gegevens blijkt nogmaals dat het verzekeringbedrijf vooral op de effectenmarkt een eersterangs rol speelt.

In het tweede gedeelte van dit artikel zal worden ingegaan op de volgende punten met betrekking tot de Belgische levensverzekering: de structuur, de contrôle op de particuliere maatschappijen, de productie en de beleggingen.

Brussel.

Dr DIRK VAN PUYVELDE.

Het effect van de middenstandsnota

Het is beslist nog niet te overzien wat het uiteindelijk effect zal zijn van de middenstandsnota op de middenstand. Of, zoals destijds in een courantenartikel gesuggereerd werd, 1954 het „Alkmaar” voor de middenstand is geweest valt vooralsnog moeilijk te bewijzen. Toch kan het zin hebben thans — sinds het verschijnen van de nota is ruim een jaar verstreken — een poging te wagen de vele en gevarieerde reacties die de nota heeft losgeslagen summier te inventariseren.

Teneinde „de basis te scheppen voor een uitvoerige en volledige discussie in het parlement over de middenstands-aangelegenheden en over een middenstandspolitiek op lange termijn”, werd de middenstandsnota opgesteld. Allereerst diende dus deze nota om aan te duiden welk beleid de Regering ten aanzien van de middenstand zou hebben te voeren. De voorstellen die de nota bevat zullen hier niet nog eens worden herhaald; zij kunnen voldoende bekend worden verondersteld. De belangrijkste concrete maatregelen die tot nu toe werden genomen zijn: de instelling van een commissie voor het randbedrijf „op brede basis”, de opzet van een middenstandsstatistiek door het C.B.S., de opening van enkele nieuwe credietmogelijkheden en de wijziging in de heffing van de omzetbelasting. Deze oogst is nog bescheiden. Of 1955 grotere opbrengsten zal geven staat nog te bezien. De troonrede zegt wel iets over de landbouw, maar doet geen beloften aan de middenstand. Over bepaalde voorstellen, in de middenstandsnota gedaan, leest men weinig. Een voorbeeld is de aanstelling van middenstandsconsulenten. Hebben bepaalde kritische geluiden ten aanzien van het instituut van de middenstandsconsulent, o.a. van de zijde van bepaalde organisaties, tot enige voorzichtigheid bij de uitvoering van de plannen op dit stuk aanleiding gegeven?

Vooralsnog zijn veler ogen hoopvol gevestigd op de ingestelde commissie. Met recht hoopvol? Men mag aannemen dat de bekende strategie om, teneinde zich van bepaalde problemen te ontdoen, daarvoor commissies in het leven te roepen, hier niet voorgezeten heeft; bovendien kan worden verondersteld, dat de commissie zich van haar verantwoordelijkheid bewust zal zijn.

Niet onbelangrijk is het welke invloed de middenstandsnota op de mentaliteit, op de houding t.a.v. de middenstand, bij brede lagen van de bevolking heeft uitgeoefend. Een samenvatting daarvan is moeilijk te geven. Men heeft slechts kunnen vaststellen, dat de nota enige weken in de pers en mede daardoor het gesprek van de dag is geweest. Het beeld dat de nota van de middenstand gaf was niet bepaald ongunstig te noemen. Daar is van verschillende zijden tegen geprotesteerd. Het wil mij voorkomen, dat die protesten wel enig effect hebben gesorteerd. Zo hier en daar, in uitlatingen van verschillende vooraanstaande personen (niet-middenstanders), klinkt het besef door, dat grote delen van de middenstand in een precare positie verkeren. Soms worden die delen al onder de „vergeten groepen” gerangschikt. Als de gedachte dat de arbeiders als groep sinds voor de oorlog een aanmerkelijke vooruitgang hebben bereikt, dat de landbouw in de naoorlogse jaren niet slecht heeft geboerd, maar dat vele middenstanders door allerlei omstandigheden, waaronder herhaalde loonronden, voortdurende stijging van sociale lasten en praktisch stabiele winstmarges, in een

redelijk bestaan bedreigd worden, algemeen zou worden, dan zou dat op den duur bijv. via het parlement invloed moeten hebben op de regeringspolitiek met betrekking tot de middenstand. In een democratische staat mag men een dergelijke „doorwerking” veronderstellen.

Het zal intussen geen gemakkelijke taak zijn om de gevestigde posities bijv. van arbeiders en agrariërs aan te tasten. Voor ieder is duidelijk, dat als het waar is, dat de stevige posities van deze beide belangrijke bevolkingsgroepen bereikt werden resp. door de activiteit van de vakbonden en van de landbouworganisaties, de middenstand alleen door (even) sterke en efficiënte organisatie in staat zal zijn zijn positie te behouden of eventueel te versterken. In zoverre heeft de middenstand zijn toekomst zelf in de hand. Overigens is deze suggestie voor een lotsverbetering sneller neergeschreven dan verwezenlijkt. Het is immers de vraag, of de organisaties die de gehele middenstand bedoelen te vertegenwoordigen ooit voldoende sterk zullen zijn om de belangen van de middenstand als grote groep effectief te kunnen dienen. Het wil mij nl. voorkomen dat de mogelijkheden voor „organisatie” bij de middenstand veel geringer zijn dan bijv. in de meer genoemde sectoren van de bevolking. Boeren noch arbeiders concurreren onderling en daarom is daar een veel grotere mate van eenheid, een veel grotere belangenharmonie aanwezig dan wel te realiseren. Vandaar dan ook dat in het gevecht om de macht, de middenstand „van nature” altijd een ronde achter ligt. Voor zover deze tendentie juist zou zijn wordt de mentaliteit die bij boeren, arbeiders en bij andere niet-middenstanders ten opzichte van de middenstand heerst van grotere betekenis. De weduwen in Nederland zijn — voor zover mij bekend — niet georganiseerd; het geleidelijk aan in alle lagen van de bevolking doorbrekende besef, dat vele weduwen in een noodsituatie verkeren zal er evenwel belangrijk toe bijdragen, dat — op welke wijze dan ook — in de financiële positie van vele weduwen verbetering zal worden gebracht.

Er zijn tekenen die er onmiskenbaar op wijzen dat de middenstandsnota ook repercussies heeft gehad en nog heeft in de wetenschap. Met name in de economische wetenschap. Ik denk hier aan de hernieuwde aandacht voor de specifieke middenstandsproblemen, in de economische literatuur. Onmiddellijk na het verschijnen van de nota kwam „E.-S.B.” uit met een speciaal middenstandsnummer. Ook bij het hoger onderwijs gaat men aan de middenstand aandacht schenken. De Katholieke Economische Hoogeschool in Tilburg organiseerde een reeks voordrachten over middenstandsvraagstukken, gegeven door middenstandsdeskundigen. Zelfs meldde de pers enige maanden geleden dat Tilburg overweegt een bijzondere leerstoel voor middenstandsproblemen in te stellen. Als meer dan 90 pCt van het aantal ondernemingen in Nederland tot de middenstand moet worden gerekend en als de middenstand een geheel eigen probleem heeft, dan kan men dit met recht een voortreffelijke gedachte noemen. Ook daar dus — in de wetenschap — een hernieuwde belangstelling voor de middenstand, een belangstelling die hem ongetwijfeld ten goede zal komen.

Last but not least: de invloed van de middenstandsnota op de middenstand zelf. Het is zeer moeilijk deze werking te peilen; men kan slechts afgaan op een aantal waarnemingen. Zeer groot is geweest het aantal vergaderingen,

in stad en dorp, regionaal en landelijk, met de nota als voornaamste agendapunt. Uitvoerige aandacht aan de nota werd besteed in tal van specifieke middenstandsperiodes. Daarbij viel tweemaal op te merken. Enerzijds kon men lezen en horen hoe hevig de nota werd becommenteerd op vele belangrijke punten. Soms was die critiek naar mijn mening terecht, soms was zij dat niet. De teneur van de middenstandsnota is de aanbeveling aan de middenstand om zelf zijn problemen aan te pakken en op te lossen. Het komt mij voor, dat dit uitgangspunt juist is, al zal men dan ook met de accentuering er van voorzichtig moeten zijn. Men verneemt nu stemmen die zich tegen dit uitgangspunt nogal verzetten, die van mening zijn dat de Regering zich al te gemakkelijk van de middenstandsproblematiek afmaakt. Merkwaaardig is, dat men deze geluiden ook hoort in kringen van bepaalde organisaties. Enerzijds verzet men zich daar „in theorie” zoveel mogelijk tegen overheidsinmenging en anderzijds verlangen sommigen wanneer het op de practijk van hun eigen problemen aankomt een vergaande overheidsinterventie. Deze tegenstrijdige houding doet voor de toeschouwer wel eens wat naïef of wat erg opportunistisch aan. Anderzijds kan uit middenstandsreacties op de nota worden geregistreerd, dat bepaalde middenstanders geneigd zijn de nota au sérieux te nemen, bereid zijn de hand in eigen boezem te steken en vervolgens zich te beraden omtrent hetgeen hen nu te doen staat. Dit lijkt mij een reële houding. Of dit besef reeds bij velen leeft en vooral of de meeste leidende figuren in middenstandskringen er van doordrongen zijn kan door mij moeilijk worden beoordeeld. Er zijn over deze zaak genoeg woorden gezegd en geschreven; met de daden loopt het nog zo'n vaart niet. Drie letters spreken hier boekdelen: P.B.O.. Dr E. J. Tobi richt in „E.-S.B.” van 3 Maart 1954 tot de samenstellers van de middenstandsnota het verwijt, dat zij geneigd zijn bepaalde acute problemen op te hangen aan de kapstok van de P.B.O.. Hij acht zulks onverantwoord en schrijft:

„Want het is maar al te waar, dat de P.B.O. — uitzonderingen daargelaten — nog niet leeft in de middenstand.

Nog slechts enkele maanden geleden schreef het federatiebestuur van de samenwerkende organisaties in een vooraanstaande middenstandsbedrijfstak een ledenvergadering uit, met het doel de leden zich te laten uitspreken over de vraag, of men in deze branche stappen zou nemen om een aanvraag voor een bedrijfschap nieuwe stijl voor te bereiden. Van de vele honderden leden verschenen er nog geen zestig en een verklaard tegenstander van de P.B.O. met diens aanhang hadden gemakkelijk spel om de meerderheid der aanwezigen tot een negatieve uitspraak te bewegen. En dit voorbeeld staat niet alleen. Zolang

er dus in verscheidene middenstandsbranches een dergelijke lauweheid of zelfs uitgesproken tegenstand aangaande de aan de P.B.O. ten grondslag liggende gedachten bestaat, mag men zich geen overdreven voorstellingen maken van het tempo, waarin de P.B.O. op dit gebied zal voortschrijden.”

Wat nu — naar mijn mening — van kardinaal gewicht is bij de beoordeling van de gerechtvaardigheid van de toedeling door de nota-schrijvers van diverse vraagstukken aan de P.B.O. is de vraag, of de trage voortgang van de P.B.O. in de middenstand het gevolg is van duidelijke, principiële, belangrijke bezwaren tegen de P.B.O.-gedachte dan wel moet worden toegeschreven aan een zekere lauweheid, een onverschilligheid, een ongeïnteresseerd zijn bij de in de P.B.O. voorgestane ordening. Zou de eerste veronderstelling juist zijn en wanneer er geen andere mogelijkheden om gezamenlijk bepaalde ernstige middenstandsproblemen op te lossen aanwezig zijn; dan lijkt mij het genoemde verwijt billijk. Maar ligt het anders en bestaat er bij vele middenstanders niet de lust om zich eens ernstig op voor en tegen van de P.B.O. te bezinnen — en eerlijk gezegd lijkt het mij dat deze veronderstelling de waarheid dichter benadert — dan kan men de (lands)Overheid haar standpunt niet kwalijk nemen. Voortdurend klagen over teveel overheidsbemoeïing, maar dan plotseling van de Overheid wel ingrijpen eisen omdat men niet bereid is zelf de hand aan de ploeg te slaan — een dergelijke inconsequente houding kweekt geen respect bij Regering en medeburgers en garandeert weinig kans op vervulling van verlangens.

Het kan zeer wel zijn — zie boven — dat „organiseren” in de middenstand op objectieve moeilijkheden stuit. Het ligt voor de hand dat de P.B.O. niet in een jaar tijds in de middenstand concrete gestalte kan krijgen. Maar het gaat niet aan om de consequenties van eigen gebrek aan activiteit op de verantwoordelijkheid van anderen te schuiven. De middenstanders zullen zelf aan het werk moeten gaan; branche voor branche of gezamenlijk, in of buiten de P.B.O., hoe dan ook. Pas dan wanneer men zich zelf inspant om uit een noodsituatie te komen, kan men met recht en met kans op succes een beroep doen op de medewerking van anderen. Als het directe en indirecte effect van de middenstandsnota op de middenstand zelf hierin bestaat dat de stimulansen die de nota geeft tot vormgeving aan de P.B.O.-gedachte in de middenstandsector, serieuze gevolgen gaan krijgen, dan bestaat inderdaad de kans dat het jaar van de middenstandsnota het „Alkmaar” voor de middenstand is geweest.

Voorburg, 10 juli 1955. Th. M. SCHOLTEN.

Financiële aspecten van de Nederlandse export van kapitaalgoederen

Tijdens de industrialisatie na de tweede wereldoorlog heeft de Nederlandse industrie van kapitaalgoederen haar productie in verschillende richtingen uitgebreid. Het opmerkelijke feit doet zich daarbij voor dat, ondanks het voor een groot gedeelte wegvallen van Indonesië als belangrijk afzetgebied, deze industrie in betrekkelijk korte tijd tevens er in geslaagd is haar positie ten opzichte van de internationale concurrentie op de binnenlandse markt te consolideren. Voorts beweegt zij zich in toenemende mate op de internationale markt en is hierbij thans wat de technische kwaliteit van het product betreft in de door haar vertegenwoordigde sectoren zeer behoort-

lijk „konkurrenzfähig”. De internationale markt voor kapitaalgoederen vertoont echter enige imponderabilia waaraan tegemoet moet worden gekomen wil kans op succes niet voor een groot deel bij voorbaat uitgesloten zijn.

Bij de beschouwing hiervan zouden wij de potentiële internationale afzetmarkt globaal willen verdelen in twee groepen van landen, t.w. landen van ongeveer gelijke technische en economische ontwikkeling als ons land, bijv. Duitsland, Engeland, Verenigde Staten, Zwitserland, België en Frankrijk, en daarnaast een groep van minder ontwikkelde landen. De export naar de eerste groep van

AMSTLEVEN

Levensverzekering

BUREAU VOOR PERSONEELVERZEKERING

landen stelt over het algemeen geen bijzondere eisen t.a.v. credietfaciliteiten. Goede en kapitaalcrachtige vertegenwoordigingshuizen zijn voorts in deze landen in voldoende mate aanwezig. In deze landen bestaan evenwel meestal meerdere machtige binnenlandse concurrerende bedrijven, welke reeds jaren gevestigd zijn en goed op de eigen markt zijn ingevoerd. Daarbij ondervinden deze binnenlandse bedrijven soms aanzienlijke bescherming van de Overheid door prohibitieve rechten of contingenten. De stimulans om zo enigszins mogelijk binnenlandse goederen te betrekken is in deze landen vaak zodanig ontwikkeld dat buitenlandse mededingers in de praktijk niet in aanmerking komen. De praktische mogelijkheden tot vergroting van de omzet van kapitaalgoederen worden in deze eerste groep van landen en hun directe belangengebieden tot op grote hoogte bepaald door de afgifte van licenties resp. de oprichting van eigen fabrieksvestigingen aldaar.

In de autonome minder ontwikkelde landen daartegenover liggen voor de rechtstreekse export van kapitaalgoederen als zodanig nog goede kansen. De zekerstelling van de effectieve betaling is echter in veel van deze landen, in tegenstelling tot die van de eerste categorie, van oudsher het bolwerk van de te overwinnen moeilijkheden. Het is dan ook vaak bij deze landen dat middellange exportcredieten hun weinig gewaardeerde rol moeten spelen.

Gedurende de laatste oorlog bleken vele minder ontwikkelde landen, vaak nolens volens, een deviezenpositie te hebben opgebouwd, waarmee zij direct na beëindiging van de vijandelijkheden vraag uitoefenden naar allerlei goederen en vooral ook kapitaalgoederen. Tegenover deze levendige, kapitaalcrachtige vraag stond voorshands nog een bescheiden aanbod, daar de vroegere oorlogvoerende en bezette landen zelf dikwijls tekorten aan kapitaalgoederen hadden en aanvankelijk Japan en Duitsland nog niet hun producten op de wereldmarkt mochten brengen. Door deze constellatie vonden contracten en betalingen plaats op basis van contant of zeer korte termijn.

Door het in enige jaren allengs sterk stijgend goederenaanbod verdwenen de gevormde deviezenposities als sneeuw voor de zon. Het wederoptreden van Duitsland en ook van Japan op de overzeese markten deed de immanente moeilijkheden bij de afzet van kapitaalgoederen weer zeer duidelijk aan het licht komen, temeer daar Duitsland in rijke mate gebruik maakte van het medium van middellange exportcredieten om de in de oorlog verloren markten terug te winnen.

De oude welhaast traditionele situatie, dat de exporteur van kapitaalgoederen zich geplaatst ziet tegenover een scherpe internationale concurrentie aan de ene zijde en tegenover landen of afnemers welke niet meer contant of op korte termijn kunnen betalen aan de andere kant, was weer-gekeerd, met dien verstande dat het vroegere middel van emissies in hoger ontwikkelde landen, d.w.z. financiering via de internationale kapitaalmarkt, voor een goed deel was uitgewerkt. In de huidige periode van hoogconjunctuur is de boven geschetste ontwikkeling voor een groot deel naar de achtergrond gedrongen.

In principe blijken er thans, naast de steeds meer in-

schrompelende mogelijkheid van levering tegen contante betaling, voor de exporteur van kapitaalgoederen drie mogelijkheden te zijn om voor zijn product de weg van hoger naar minder ontwikkelde en vaak deviezenarme landen te gebruiken en open te houden:

- I. levering tegen gelden welke internationale lichamen, zoals de International Bank for Reconstruction and Development te Washington, aan minder ontwikkelde landen in de vorm van leningen ter beschikking stellen. Deze leningen worden verstrekt onder uiteenlopende voorwaarden en op verschillende termijnen. Door de Wereldbank verstrekte leningen kunnen overal worden besteed; er bestaat dus geen dwang tot besteding van de verstrekte gelden in bepaald omschreven landen ¹⁾;
- II. inschakeling van eenzelfde soort lichamen, echter uitsluitend opererend in het nationale vlak. Verschillende landen bezitten thans dergelijke banken, welke door middel van op de geld- en kapitaalmarkt opgenomen gelden of door middel van voorschotten, garanties, herdisconteringen e.d. door de betreffende Overheid, in staat zijn middellange internationale kapitaalgoederentransacties passief te financieren c.q. meer actief rechtstreeks internationaal leningen te verstrekken. Deze nationale instituten, zoals Export-Import Bank in de Verenigde Staten en Export-Financiering Mij N.V. ten onzent, ondervinden derhalve in meer of mindere mate de steun van hun Overheid. Daar haast ieder hoger ontwikkeld land thans een of meer van dergelijke instituten bezit is internationale concurrentie hiertussen mogelijk met alle goede en kwade gevolgen van dien. Intussen voorzien deze instituten naar het ons voorkomt in een maatschappelijk nuttige functie. Hoe ruimer de kapitaalmarkt is hoe onafhankelijker zij zich daarbij kunnen maken van de directe steun en rechtstreekse invloed van de Overheid, ofschoon in dezen de gevormde reserves ook meespreken. Hier rijst voorts de vraag, of te zijner tijd de algemene banken of scheepshypotheekbanken (welke laatste reeds van voor de eerste wereldoorlog op dit terrein werkzaam zijn) bij de groei en uitbreiding hunner werkzaamheden deze financieringen niet geheel of gedeeltelijk tot zich zullen trekken ²⁾;
- III. het verlenen van middellange exportcredieten welke, in tegenstelling met onder II, worden gefinancierd door de exporteurs zelf, door hun bankiers of door

¹⁾ De Wereldbank verstrekt over het algemeen gelden welke voor een groot deel ten gunste komen van elektrificering, verkeersmiddelen, havenbouw, watervoorziening, irrigatie, ontwatering. Derhalve voor werken welke in de sfeer van publieke diensten liggen. Dit is een van de redenen waarom de oprichting plaatsvindt van de International Finance Corporation welke instelling, in samenwerking met de Wereldbank, in de richting gaat van versterking van gelden uitsluitend aan particulieren. Daarenboven zouden de te verstrekken garanties niet zo ver behoeven te gaan als die ten overstaan van de Wereldbank.

²⁾ Op te merken valt hierbij voorts nog, dat na de oorlog in verschillende minder ontwikkelde landen zich ook nationale banklichamen ontwikkelden, eveneens met steun van de staat. Deze houden zich primair bezig met de ontwikkeling en financiering van 's lands potentiële bronnen van welvaart en trachten daarbij door middel van leningen, hulpprogramma's, schenkingen etc. gelden uit het buitenland aan te trekken. Wij denken hier, om een voorbeeld te noemen, aan de Industrial Credit and Investment Corporation of India, de Industrial Development Bank of Turkey, de Iceland Bank of Development, welke instellingen o.a. gelden van de Wereldbank hebben ontvangen onder terugbetalingsgarantie van hun betreffende regeringen.

scheepshypotheekbanken. Evenals bij de inschakeling van de min of meer parastatale lichamen onder II genoemd, is de mogelijkheid van passende exportcredietverzekering voor deze particuliere financieringsmethode van het grootste belang; in de meerderheid van de transacties onder II en III genoemd maakt de exportcredietverzekering nog het sluitstuk van de financieringsmogelijkheid uit.

Deze algemene en incidentele verzekeringsmogelijkheid van een middellang exportcrediet is naar het ons voorkomt terug te brengen tot een gunstige beoordeling van de volgende factoren:

- a. de algemene, financiële en economische positie en standing van het importerende land i.v.m. het zgn. politieke risico;
- b. de financiële positie en standing van de debiteur i.v.m. het solvabiliteitsrisico;
- c. de algemene financiële positie van het exporterende land;
- d. de urgentie van de betreffende export;
- e. de noodzakelijkheid van de overeengekomen betalingstermijnen.

Het politieke risico.

Van de genoemde factoren is het politieke risico meestal het meest belangrijk, tevens het meest ondoorzichtig. Ten aanzien van mogelijke oorzaken van economische en financiële moeilijkheden in het ontvangende land kan noch rechtstreeks door de exporteur noch rechtstreeks door diens Overheid actief worden ingegrepen. De credietverstrekkingen in landen kunnen wel profiteren van hun deelneming in de Wereldbank door gebruik te maken van het inzicht en gezag van deze supra-nationale instelling. Ontzegging van vertrouwen in bepaalde landen kan evenwel slechts resulteren in negatieve beslissingen ten aanzien van voorgestelde exportcredieten. In geval van niet-nakoming van betalingsverplichtingen door het credietontvangende land staat de Overheid in haar functie van vertegenwoordiger van het algemeen landsbelang beduidend sterker dan de vroegere individuele obligatiehouders.

Het aspect van de algemene conjunctuur en die van het betreffende ontvangende land, zal bij dit beoordelingspunt ook in de beschouwing moeten worden betrokken. Ten aanzien van het belangrijke gegeven der algemene conjunctuur staat heden wel vast dat deze niet op een termijn van 3 à 5 jaar kan worden voorzien. Tot de specifieke conjunctuur en de algemene financiële positie van het betreffende land kan in het algemeen een op zichzelf gezonde buitenlandse financiering bijdragen tot voorkoming resp. verzachting van een eventuele toekomstige terugslag. Overigens zijn ook de ontvangende landen, zoals gezegd, merendeels autonome staten met alle daarbij komende goede en kwade kansen, zoals bijv. aardolie- of uraniumvondsten resp. invloed van bepaalde binnenlandse politieke partijen.

Ten aanzien van algemene waakzaamheid rust in dezen voorts niet alleen op de overheidsinstanties van het exporterende land doch ook op de betreffende exportindustrie een medeverantwoordelijkheid. Deze medeverantwoordelijkheid dient niet alleen tot uitdrukking te komen in een percentage „eigen risico”, maar ook in een meer directe en actieve belangstelling van de exporteur in de gehele constellatie van het betreffende op crediet importerende land, hoe moeilijk en wisselvallig dit ook

moge lijken. Wellicht dat gezamenlijke programma's van kapitaalgeoderen onderling in bezken effectiever zijn dan individuele activiteit. De opname van representatieve vertegenwoordigers van de betreffende categorie exporteurs in rijkscommissies e.d., welke zeggenschap hebben in de verlening van exportcredietvergunningen, exportcredietverzekeringen etc., is hierbij dan ook noodzakelijk en gewenst ³⁾.

Het solvabiliteitsrisico.

Heeft het politieke risico in wezen betrekking op de toekomstige deviezenpositie en daardoor op de betalingsmogelijkheid van het importerende land, het solvabiliteitsrisico beschouwt de huidige en toekomstige betalingsmogelijkheid van de importeur of afnemer en wel meestal in lokale munt. Soms is de afnemer wel in staat contant te betalen maar laat de deviezenpositie resp. de betreffende Overheid dit niet toe en dient hierdoor de import op crediet te geschieden. Ook komt het voor dat de hoge binnenlandse rentestand (tot bijv. 20 pCt) aankopen op crediet in de hand werken, ook bij voldoende liquiditeit en solvabiliteit van de afnemer.

Over het algemeen ligt de beoordeling van deze factor iets gemakkelijker wanneer de afnemer een overheidsinstelling is dan bij particulieren, daar de laatste doorgaans in meerdere mate investeren in de private, meer risicodragende en de Overheid bovendien nog het middel van haar budget heeft (en dit soms wendt te gebruiken bij haar aankopen!). De zekerheid, welke de debiteur kan geven, zoals bijv. bankgarantie voor betaling en koersrisico, geaccepteerde wissels eventueel voorzien van bankaval, medegarandering door de Overheid etc., is hier zeer belangrijk. Men vergelijkte het scheepshypotheekverband zoals meestal verlangd door de scheepshypotheekbanken. Over het algemeen houdt deze meerdere zekerheid tevens de werking in, inflatoire neigingen, door de betreffende importen mogelijkwijze ontstaan, te beheersen.

Monetaire factoren in het exporterende land.

Bij de beoordeling van de algemene financiële en economische positie van het exporterende land, is rekening te houden met factoren als de stand van de deviezenvoorraad, de interne monetaire positie, de stand van de ogenblikkelijke werkgelegenheid c.q. conjunctuur, de stand van de langlopende vorderingen op en achterstaligheden van het buitenland waaronder ook vastgevroren bi- of multilaterale swings. De beoordeling van dit complexe van factoren kan aan monetaire autoriteiten worden overgelaten.

Indien de vaststelling van afzonderlijke „limites” per land onder dit punt resorteert, zouden wij willen opmerken geen voorstanders van starre „limites” te zijn, tenzij blijkt dat een land kwaadwillig of duidelijk wegens eigen schuld zijn verplichtingen uit hoofde van uitstaande contracten niet nakomt.

De urgentie van de betreffende export.

De exporturgentie van het betreffende kapitaalgoed zal voor een belangrijk gedeelte afgewogen dienen te

³⁾ In Engeland zijn in dergelijke commissies ook vertegenwoordigers van de vakverenigingen opgenomen en ons inziens kan dit vruchtdragend werken. Dit, daar aan het bezit van kapitaalgeoderen inhaerent welvaartverhoging verbonden is en de sociale problemen niet opgelost zijn alvorens in alle vrije landen een zekere welvaart bereikt is. In Amerika is deze gedachte reeds meer gemeengoed van de vakverenigingen geworden en is men overtuigd dat verheffing van de minder ontwikkelde landen o.a. zal resulteren in een grotere vraag naar het Amerikaanse product, waarmede uiteindelijk de binnenlandse werkgelegenheid versterkt wordt.

worden tegen de achtergrond van de genoemde andere beoordelingsfactoren. Voor een afzonderlijke vermelding van deze factor zijn evenwel verschillende motieven aan te voeren.

Globaal genomen worden specifieke kapitaalgoederen op tweeërlei wijze gekocht, nl. volgens de methode van verspreide offerte-aanvraag en daaruit voortvloeiende onderhandelingen of volgens de methode van al dan niet openbare inschrijving en gunning. De eerste methode vindt plaats voornamelijk bij het middelgrote stukproduct of project, waarbij dan vaak de in aanmerking komende exporteur, eventueel wegens gebrek aan technisch inzicht van de koper, een adviserende taak heeft. Hier speelt het vertrouwen dat de exporteur heeft of weet in te boezemen alsmede de ingevoerdheid van het product op de betreffende markt een grote rol. De tweede manier wordt meer toegepast bij aankoop van serieproducten. Vaak ook bij zeer grote projecten als de koper goede technische deskundigen ter beschikking staan. Bij beide manieren van aankoop komt het ons voor dat redenen aanwezig kunnen zijn bepaalde exporten te laten doorgaan, zelfs bij kans op minder gunstige financiële afwikkeling uit hoofde van politieke factoren.

In vele minder ontwikkelde landen, bijv. Zuid-Amerika, is het vinden van een capabele vertegenwoordiger op zich zelf reeds niet gemakkelijk daar alle vreemde concurrerende exporteurs van kapitaalgoederen ook op die markt zijn ingevoerd of zulks beogen en het aantal in aanmerking komende huizen beperkt is. Overlading in dezen leidt meestal tot niets. Dikwijls moeten in de vertegenwoordiging zelf aanzienlijke bedragen worden geïnvesteerd alvorens kans op baten aanwezig is. Daarenboven dienen over het algemeen, voorshands eveneens à fonds perdu, nog behoorlijke bedragen in het betreffende land te worden geïnvesteerd voor bijv. marktonderzoek, soms noodzakelijk eigen verkoopkantoor, periodieke uitzending van technici of opleiding van buitenlandse technici, expositiegoederen, eerste verkopen tegen verliesgevend de prijzen ten einde over de zeer belangrijke referentie-adressen te beschikken, technisch reclamemateriaal in de vreemde taal, noodzakelijke onderdelenvoorraad bij dealers, public relations etc. Daar de prijs van het product vaak niet het doorslaggevend element bij de aankoop is, kan geruime tijd verlopen voordat de aangeboden producten, machines of installaties werkelijk worden gekocht. Dat onderhandelingen per project (waarvan alleen het opstellen en uitschrijven van de offerte al duizenden guldens kan kosten) zich uitstrekken over drie tot vijf jaar is niet ongebruikelijk.

In bepaalde landen worden in het kader van zgn. meerjarenplannen in bepaalde sectoren alle voor de periode benodigde kapitaalgoederen op bovengenoemde tweede manier van aankoop en wel door middel van één aanbesteding gekocht. Hierbij kunnen dan weer deeltwijzigingen aan meer dan één leverancier plaatsvinden. Het is duidelijk dat in dat geval bij onmogelijkheid van deelneming of orderaanvaarding de betreffende exporteur gedurende de verdere tijd van het betreffende plan of schema geen kansen meer krijgt.

Indien de praktische mogelijkheid van exportcredietverlening i.v.m. het politieke risico wordt afgesloten, zal dit voor de betrokken kapitaalgoederenindustrie tot de overweging moeten leiden zich uit het betreffende land terug te trekken. Men kan echter niet verwachten dat zij zich dan over bijv. 3 of 5 jaar als de transfersituatie enigszins verbeterd is wederom aan dergelijke vaak geheel

(Advertentie)

ROTTERDAMSCH E BANK

**VOORLICHTING OP HET
GEBIED VAN DE INTER-
NATIONALE HANDEL EN
HET INTERNATIONALE
BETALINGSVERKEER**

260 VESTIGINGEN IN NEDERLAND

nieuwe kosten en lasten zet ⁴⁾). In principe moeten daarom de allerbelangrijkste relaties in een land blijvend voorzien kunnen worden. Tijdelijk is het mogelijk, dat de staat en de exporteur hierbij geld moeten reserveren, maar op de lange duur zal dit, onvoorziene omstandigheden voorbehouden, weer liquide, resp. gecompenseerd, worden, misschien voor de staat reeds eerder bijv. via geringere werkloosheidsuitkeringen. De basis van onze opvattingen in dezen is dus gelegen in de mening dat systematische export van kapitaalgoederen allereerst een kwestie is van intensieve en continue marktwerking met daarmee verbandhoudende, absoluut gezien, zeer hoge en vaste kosten.

Ten slotte zouden wij onder dit punt een opmerking over de algemene urgentie van kapitaalgoederenexport willen maken. De alom gehoopte toename van de werkgelegenheid op lange termijn zal voor een groot gedeelte moeten worden gevonden in de metaal- en electrotechnische industrie, eventueel voor de export gekoppeld met aannemingswerkzaamheden voor volledige installaties, fabrieken etc. Daarbij zullen de toekomstige afzetmogelijkheden van de in deze bedrijfstakken gefabriceerde kapitaalgoederen van het uiterste belang zijn. Zulks niet slechts voor onze algemene exportdoelstellingen (zie de Nota inzake de exportpolitiek), maar ook indirect voor de kwaliteit op de binnenlandse markt, doordat het product bij meedoen in het buitenland aan verscherpte concurrentie en bovendien veelal aan zwaardere technische beproeving en slijtage is blootgesteld.

De noodzakelijkheid van de overeengekomen betalingstermijnen.

Na het bovenstaande zal het naar wij hopen duidelijk zijn dat bij de export van kapitaalgoederen in vele gevallen de effectieve mogelijkheid van exportcredieten bepaald van essentieel belang is. De duur van het aan de individuele gegadigden of Overheid voor te stellen exportcrediet wordt, naast en binnen de mogelijkheden welke in het betreffende goed aanwezig zijn, voor een belangrijk deel bepaald door de concrete buitenlandse concurrentie. Van veel belang hierbij is ook hoever de autoriteiten in het buitenland willen gaan en wat deze op het stuk van

⁴⁾ Afgifte van licenties of oprichting van overzeese fabrieksvestigingen kunnen i.v.m. de vereiste gespecialiseerde kennis en grote investeringen, welke voor de productie in het betreffende land nodig zijn, in het merendeel der gevallen geen oplossing bieden.

ALMELO Centrum voor
Industrievestiging in Twente
 Tel. 05490-5361

(Advertentie)

exportcredietverlening etc. voor kapitaalgoederenprojecten noodzakelijk achten. De Verenigde Staten spelen o.a. bij dit laatste d.m.v. F.O.A. en Export-Import Bank bewust een zeer actieve rol ⁵⁾.

⁵⁾ Wij kunnen in dezen wat betreft de O.E.E.C.-landen verwijzen naar de documentatie welke de Economische Voorlichtingsdienst hierover regelmatig het licht doet zien.

Tot slot zouden wij hierbij nog willen wijzen op een factor gelegen in de ten opzichte van het buitenland kleinere omvang van onze handel met landen waarmee een bilateraal betalingsaccorder of monetaire overeenkomst van kracht is. Het is duidelijk, dat exportlanden met grotere bevolking en daardoor grotere afname-capaciteit van tropische of subtropische producten en grondstoffen dan het relatief kleine Nederland, ten aanzien van de effectieve betaling uit hoofde van geleverde grote projecten hier in het voordeel zijn.

J. F. Michels

Drs J. F. MICHELS.

Vierhonderdvijftig

„As steel goes, so goes inflation”, aldus adverteerde een Amerikaanse onderneming enkele weken geleden in de „Wall Street Journal”, toen de onderhandelingen tussen de CIO-Steelworkers en Bethlehem Steel Corporation een aanvang namen; onderhandelingen welke inmiddels reeds tot een kortstondige staking en een vergelijk, grotendeels op basis van de vakverenigingswensen, hebben geleid. De eerste helft van deze profetische advertentie is vrijwel onmiddellijk tot verwezenlijking gekomen: de staalprijzen zijn omhoog gegaan, gemiddeld met 5,8 pCt. „The Financial Times” geeft al berekeningen omtrent de tweede helft van de voorspelling: ijskasten zullen \$ 0,90 duurder worden, automobielen \$ 15 etc. Hiermee is dan slechts het primaire effect van de prijsverhoging aangegeven; ook in andere bedrijfstakken is het tot een inwilliging van de vakverenigingswensen gekomen (automobieliindustrie) of is de strijd daarover in volle gang (staking in de „koperbedrijven”). Aan de rust die het prijspeil in de laatste jaren heeft gekenmerkt (ultimo Mei waren de kosten van levensonderhoud op 1/4 pCt na gelijk aan het niveau dat medio 1953, bij het einde van de Koreaanse vijandelijkheden, heerste) is dus waarschijnlijk wel een einde gekomen.

Het is in dit stadium nog niet te overzien hoe Wall Street op de inflatoire consequenties van de loonronde zal reageren. De Amerikaanse broederschap der beleggingsadviseurs heeft twee leuzen die hier een van beide van toepassing verklaard zouden kunnen worden. De eerste is dat juist onder de geschetste omstandigheden belegging in gewone aandelen het middel is om zich tegen geldontwaarding te wapenen: aandelenbelegging is een „hedge against inflation”. De tweede leuze is „selectivity”: deze term gebruikt men om aan te geven dat van een algemene tendentie geen sprake kan zijn, maar dat de gevolgen van bedrijf tot bedrijf zullen verschillen, in dit geval dan al naar gelang het bedrijf in kwestie in staat zal blijken te zijn de kostprijsverhoging door te berekenen. Vooral voor de kleinere ondernemingen — naar wier aandelen juist in de laatste tijd de belangstelling in toenemende mate is uitgegaan — zou dit moeilijk kunnen zijn, evenals voor die bedrijven die hun tarievenpolitiek niet zonder toestemming van bepaalde overheidsorganen kunnen wijzigen (spoorwegen, openbaar nutsbedrijven). Indien de „selectivity”-houding aan de winnende hand zou blijken te zijn, zouden de pessimisten in Wall Street wellicht weer voor enige tijd hun gezicht kunnen laten zien. Houdt het „hedge against inflation”-motief daarentegen de boven- toon, dan kunnen de aandelenkoersen hun triomftocht voortzetten.

Het Dow-Jones-gemiddelde voor industriële aandelen

heeft inmiddels de 450 overschreden — iets wat het voor een aantal effectenmakelaars nodig heeft gemaakt om hun desbetreffende grafieken, waarvan de verticale as 450 als maximum aangaf, te herzien. Typend is in dit verband ook, dat, op basis van de Standard & Poor Averages, het rendement op gewone aandelen gedaald is beneden dat op preferente aandelen.

Wie kennis neemt van de stroom van gunstige berichten, en dan bedenkt dat de publicatie van bedrijfsresultaten met betrekking tot het tweede kwartaal 1955 nog te wachten staat, hem wordt het haast angstig te moede. Het bruto-nationaal product heeft naar schatting in het tweede kwartaal, op jaarbasis en gecorrigeerd voor seizoeninvloeden, \$ 375 mrd bedragen, tegen \$ 370 mrd in het eerste kwartaal. Ook de werkgelegenheid, tot nog toe relatief „achtergebleven”, heeft een gunstige ontwikkeling te zien gegeven; er waren ultimo Mei 2,5 mln werklozen of 3,8 pCt van de beroepsbevolking. De investeringen in de bouwnijverheid zullen volgens officiële cijfers het recordjaar 1954 nog met ruim 10 pCt overtreffen; in de automobieliindustrie is de viermillioenste personenauto reeds vóór de eerste helft van het jaar gereed gekomen; de staalindustrie werkt op ca 95 pCt van haar — in de laatste tijd sterk vergrote — capaciteit; de schaarste van sommige grondstoffen, m.n. metalen, heeft de Regering er toe gebracht materialen bestemd voor de strategische voorraden ter beschikking van het bedrijfsleven te stellen.

De enige aanleiding tot ongerustheid blijft de ontwikkeling van het hypothécaire en consumentencrediet geven. Wij lezen ergens een berekening, volgens welke de toeneming van het bruto-nationaal product in het eerste kwartaal 1955 boven die van hetzelfde tijdvak van 1954 \$ 14,2 mrd bedroeg (op jaarbasis), terwijl, eveneens op jaarbasis, de netto-toeneming van beide genoemde credietvormen \$ 13,1 mrd zou zijn geweest. De National City Bank, die aan deze kwestie in haar Monthly Letter van Juli aandacht schenkt, ziet in deze ontwikkeling op zichzelf nog niet veel kwaads. „To the extent that the quality of any outstanding debt is kept sound, the question of quantity will largely take care of itself”, aldus concludeert de Bank, waarmee zij zich als een voorstander van het Banking Principle ontpopt.

Iemand heeft de huidige Amerikaanse economie eens vergeleken met een schaatsenrijder die zich met grote snelheid over dun ijs voortbeweegt. Zolang hij zijn vaart (= credietexpansie) behoudt, dreigt er geen gevaar, maar als hij gaat twifelen, en zijn snelheid wil intomen...

Indien de situatie werkelijk zo is als zij door bovenstaand beeld wordt weergegeven, staan de Amerikaanse monetaire autoriteiten wel voor een moeilijk dilemma.

Zelfs als zij van het aanwezig zijn van excessen op het gebied van de credietverlening overtuigd zouden zijn, dan nog zou het middel — betugeling van de credietexpansie — erger kunnen zijn dan de kwaal. Eventuele maatregelen zouden dan wel met de grootste omzichtigheid moeten worden genomen.

Bovendien doet zich bij dit dilemma nog een andere complicatie voor, en wel in de vorm van de kapitaalbehoefte van de Schatkist. In de komende maanden zou deze voor een bedrag van ruim \$ 18 mrd een beroep op de kapitaalmarkt moeten doen (w.v. ruim de helft voor conversiedoeleinden). Dezelfde voorwaarden, die aanwezig moeten zijn wil de markt rijp zijn voor emissies van een dergelijke omvang, zouden tevens dienstbaar gemaakt kunnen worden aan de credietexpansie op ander gebied. Zou men, om dit laatste te voorkomen, geen bijzondere maatregelen nemen, of sterker nog, uit conjunc-

turele overwegingen op een krappere geldmarkt aan willen sturen, dan zou tevens de schatkistoperatie in gevaar komen. Een soortgelijke ontwikkeling heeft zich al eens voorgedaan, nl. in het voorjaar van 1953, toen de zojuist verkozen Regering Eisenhower overeenkomstig de verkiezingsbeloften naar een opheffing van de goedkoopgeldpolitiek streefde, waardoor de eigen lening qua koersvorming een fiasco werd.

Het lijkt weinig waarschijnlijk dat men de risico's, die een principiële wijziging in het credietklimaat met zich zou brengen — zowel t.a.v. de dekking der schatkistbehoefte als met betrekking tot de mogelijke gevolgen voor de conjunctuur —, zal aandurven op een tijdstip, waarop door de Amerikaanse kranten reeds zo veelvuldig wordt gezinspeeld op het verkiezingsjaar 1956.

Amsterdam.

M. P. GANS.

De Nederlandse industrie in het eerste kwartaal van 1955

Blijkens de algemene productie-index van de industrie vertoonde de bedrijvigheid in dit tijdvak ten opzichte van het voorafgaande kwartaal een daling, welke echter voor deze tijd van het jaar, op grond van seizoeninvloeden, als normaal moet worden beschouwd. De opwaartse „trend” van de productie vond echter voortzetting, hetgeen blijkt bij vergelijking van de gemiddelde algemene productie-index (excl. de bouwnijverheid) in de verslagperiode met die in het overeenkomstige tijdvak van 1954. Deze bedroeg in het eerste kwartaal van dit jaar 142 tegen 130 in de eerste drie maanden van 1954 (1949 = 100)¹⁾. De werkloosheidscijfers van de industrie (excl. de bouwnijverheid) gaven eveneens een verbetering te zien. Aan het einde van de maanden Januari, Februari en Maart beliep het aantal werkloze industrie-arbeiders in 1955 onderscheidenlijk 10.000, 8.900 en 7.300 tegen respectievelijk 17.000, 16.500 en 12.000 in het vorige jaar.

De spanning op de arbeidsmarkt duurde onverminderd voort. Hoe ernstig het tekort aan arbeidskrachten in de industrie wel is, blijkt duidelijk uit een door het C.B.S. hiernaar ingesteld onderzoek. Het tekort aan arbeidskrachten in de geënquêteerde bedrijven bedroeg aan het einde van September 1954 ruim 61.000 personen of 8 pCt van het totale aantal in deze bedrijven werkzame arbeiders. Voor ruim de helft had dit tekort betrekking op geschoolde en geoefende werkkrachten. In werkelijkheid is het tekort nog gróter dan hierboven is aangegeven, aangezien dit onderzoek niet de gehele industrie omvatte. Zo zijn de bouwnijverheid en de bedrijven met minder dan 10 werknemers buiten beschouwing gebleven.

Ten gevolge van de ongunstige weersomstandigheden werd de activiteit in de *bouwnijverheid* ernstig belemmerd. Dit kwam o.a. tot uitdrukking in de daling van het aantal gereedgekomen woningen. Voltooid werden 8.912 woningen, terwijl dit cijfer voor de eerste drie maanden van 1954 10.770 beliep. Het is een verheugend verschijnsel, dat thans ernst wordt gemaakt met het zoeken naar methoden en middelen, welke het mogelijk maken ook bij vorst het werk voort te zetten. In verschillende landen heeft men op dit gebied reeds gunstige resultaten bereikt.

De *metseibaksteenindustrie* ondervond zowel direct als indirect invloed van de uitzonderlijk slechte weersgesteldheid. De productie lag dientengevolge op een lager peil

dan die in het eerste kwartaal van 1954, hetgeen eveneens met de afzet het geval was. Aangezien de afzet in sterkere mate daalde dan de productie was het mogelijk de voorraden, welke in de loop van 1954 een relatief laag peil hadden bereikt, te vergroten.

Ook bij de *kalkzandsteenindustrie* viel een dergelijke ontwikkeling waar te nemen.

Het aantal vervaardigde *dakpannen* was zelfs iets groter dan in het eerste kwartaal van 1954. Het feit, dat het merendeel der bedrijven onafhankelijk is van weersinvloeden (ca 85 pCt van de productie wordt kunstmatig gedroogd) heeft het mogelijk gemaakt, de fabricage op dit hoge peil te doen uitvoeren. In tegenstelling tot de beide bovengenoemde bedrijfstakken, nam ook de afzet iets toe, hetgeen zijn oorzaak vond in de omstandigheid, dat de in 1954 opgetreden spanning tussen gevraagde en aangeboden hoeveelheden ook in de verslagperiode bleef bestaan. In het bijzonder is dit het geval bij blauwe dakpannen. In de naaste toekomst zal een der grootste fabrieken, welke in 1954 door brand werd verwoest, wederom in bedrijf worden gesteld, waardoor een verbetering in de voorziening is te verwachten.

In de *metaalnijverheid* lag de bedrijvigheid in het algemeen op een relatief hoog peil. Vooral in Maart vertoonde de productie in vele sectoren een flinke stijging.

Ook in de *chemische industrie* was de gang van zaken in de verslagperiode over het geheel genomen gunstig. De export, welke bij deze bedrijfstak steeds meer in betekenis toeneemt, gaf bij de meeste producten een stijging te zien. De uitvoer van het belangrijke exportproduct kalkammonsalpeter, welke reeds in de loop van 1954 een dalende tendentie vertoonde, liep in de eerste drie maanden van dit jaar echter verder terug. Deze daling is geheel toe te schrijven aan de vermindering van de uitvoer naar de Verenigde Staten van Noord-Amerika. Desondanks is dit land nog steeds veruit de belangrijkste buitenlandse afnemer van dit product.

De binnenlandse afzet van de *textielindustrie* ondervond enige moeilijkheden als gevolg van de afwachtende houding van de detailhandel bij de aanvulling van zijn voorraden. De oorzaak hiervan is gelegen in het in het wetsontwerp tot vermindering van de belastingen opgenomen voorstel tot verlaging van de omzetbelasting op textielgoederen. Hierdoor vreesden de kleinhandelaren,

¹⁾ Alle in dit artikel vermelde cijfers zijn ontleend aan publicaties van het C.B.S.

dat zij op 1 Juli, de voorgestelde datum van ingang, met te dure voorraden zouden blijven zitten. Met betrekking tot de uitvoer kan worden opgemerkt, dat de totale export van wollen garens groter was dan in de eerste drie maanden van 1954, terwijl die van wollen weefsels, vloer- en tafelkleden terugliep. De afzet naar het buitenland van katoenen garens vertoonde een lichte stijging in vergelijking tot het overeenkomstige kwartaal van 1954. De totale export van katoenen weefsels bleef ongeveer op het peil van de eerste drie maanden van het vorige jaar. Het beloop van de uitvoer van de verschillende soorten weefsels gaf echter onderlinge verschillen te zien. Zo steeg de export van bedrukte weefsels, terwijl die van bont gewezen en van gemercceriseerd weefsel daalde.

De uitvoer van tricotgoederen was in het algemeen lager dan in de overeenkomstige periode van 1954. Een flinke stijging vertoonde de export van dameskousen, vervaardigd uit synthetische garens. De Nederlandse industrie van deze producten is in de laatste jaren sterk gegroeid en heeft thans een zodanig peil bereikt, dat niet alleen aan de binnenlandse vraag kan worden voldaan, doch tevens belangrijke hoeveelheden kunnen worden geëxporteerd. De spreiding van deze export is echter nog betrekkelijk gering. Voornamelijk vindt uitvoer plaats naar België, Zweden, Denemarken en West-Duitsland.

Ook bij de *grafische industrie* lag de bedrijvigheid in het algemeen op een hoger niveau dan in het eerste kwartaal van 1954. De uitvoer van de meeste grafische producten nam in vergelijking tot de eerste drie maanden van 1954 toe. Geleidelijk aan slaagt men er in de sterke vermindering van de export naar Indonesië, welke gedurende de laatste jaren heeft plaatsgehad, op andere markten te compenseren.

De productie van de *papierindustrie* was in dit tijdvak ca 9 pCt groter dan in dezelfde periode van 1954. Vooral de verpakkingspapier- en -kartonbedrijven hebben tot deze stijging bijgedragen.

Ook de *rubberindustrie* behaalde in de verslagperiode gunstige resultaten. De productie van de rijwielbandenindustrie, welke na de oorlog tot een belangrijke exportindustrie is uitgegroeid, gaf ten opzichte van het eerste kwartaal 1954 enige stijging te zien. In verband met de grote vraag naar autobanden uit het binnenland, werd aan de export slechts in bescheiden mate aandacht besteed. De productie van de binnenbandloze buitenband, waarmede in 1954 werd begonnen, ontwikkelde zich gunstig. Ook in de meeste andere sectoren van de rubberindustrie lag de productie op een hoger niveau.

Bij de *lederindustrie* vertoonde de productie van zoolleder ten opzichte van hetzelfde kwartaal van 1954 een daling, doordat deze in Januari en Februari aanzienlijk lager was dan in de overeenkomstige maanden van het vorige jaar. In Maart trad echter een herstel in. Waarschijnlijk staat deze daling voor een deel in verband met het wegvallen van de export naar Rusland, dat in 1954 belangrijke hoeveelheden van dit product afnam.

De *schoenenindustrie* produceerde in het eerste kwartaal van 1955 eveneens meer dan in het overeenkomstige kwartaal van het vorige jaar. Kon men in de loop van 1954 een toeneming van de invoer en een daling van de uitvoer (uitgezonderd kinderschoenen en rubberschoeisel) constateren, ook in de eerste drie maanden van dit jaar was een dergelijke tendentie waar te nemen. De afzet in het binnenland nam verder toe.

De gang van zaken bij de verschillende *conservenindustrieën* was over het geheel genomen bevredigend. Een uitzondering hierop vormt de vleesconservenindustrie,

waar de export van ham in blik aanzienlijk terugliep. Deze sterke daling komt vrijwel geheel voor rekening van de vermindering van de uitvoer naar de Verenigde Staten van Noord-Amerika, welk land circa 50 pCt minder afnam dan in het eerste kwartaal van 1954. De daling van de varkensprijzen in eerstgenoemd land, waardoor de productie van ham in blik aldaar aanzienlijk toenam, ligt aan het teruglopen van de export naar dit land ten grondslag.

Bij de *cacaopoeder- en -boterindustrie* was de bedrijvigheid minder groot dan in het overeenkomstige tijdvak van 1954. De export van cacao boter liep in vrij sterke mate terug, ondanks de vergroting van de afzet naar Engeland. Daartegenover stond een daling van de uitvoer naar een aantal belangrijke buitenlandse afzetgebieden, zoals België, Zwitserland, Japan en Ierland, terwijl de export naar Rusland, dat het vorige jaar belangrijke hoeveelheden afnam, geheel kwam te vervallen. De uitvoer van cacao poeder daarentegen nam vrij sterk toe, vooral die naar de Verenigde Staten van Noord-Amerika.

De activiteit in de *chocolade-industrie* lag ook in de verslagperiode op een betrekkelijk laag peil. De uitvoer van chocoladerepen, bonbons, e.d. was nagenoeg gelijk aan die van dezelfde periode in het voorafgaande jaar, terwijl die van couvertures enige stijging vertoonde.

De afzet in het binnenland van de *suikerwerkindustrie* steeg enigszins ten opzichte van de eerste drie maanden van 1954. De laatste tijd vertoont de binnenlandse afzet een gestadige stijging, hetgeen voor een belangrijk gedeelte is toe te schrijven aan het verminderde verbruik van chocolade. Ook de uitvoer, welke voornamelijk op België en Engeland is gericht, nam in betekenis toe.

De resultaten bij de *sigarenindustrie* waren in het algemeen vrij gunstig. De productie was groter dan in het eerste kwartaal van 1954, terwijl de export eveneens enige stijging te zien gaf. België was wederom de voornaamste buitenlandse afnemer.

's-Gravenhage.

Drs J. C. BOTTEMA.

INTERNATIONALE NOTITIES

Reproductie of consumptie in de Sowjet-Unie

Reeds dadelijk bij de Russische revolutie in 1917 leerde Lenin, dat de basis voor de opbouw van een socialistische staat ligt in machines en electricatie. Inderdaad heeft het Russische volk zich sindsdien grote offers getroost teneinde de productie van productiemiddelen tot ontwikkeling te brengen.

Na de dood van Stalin meenden Westelijke deskundigen, dat onder het régime van Malenkow een milder klimaat intrad. Er werd immers toen in Rusland méér gesproken over de productie van consumptiegoederen teneinde de levensstandaard omhoog te brengen. In het Westen meende men, dat de titel van Ilja Ehrenburg's nieuwe roman, „De dooi”, ook hier van toepassing was.

Enige Sowjet-economisten toetsten zelfs de nieuwe ontwikkeling aan de Marxistische theorie, met name aan de reproductiewet. De reproductiewet houdt in, dat de nationale productie uiteenvalt in de productie van twee soorten goederen — productiemiddelen en consumptiegoederen — waarbij de productie van de eerste soort zich in een sneller tempo ontwikkelt dan die van de tweede.

De zo juist genoemde economisten nu meenden, dat deze reproductiewet alleen zou gelden voor een kapitalistische economie. Dàar streven de kapitaalbezitters immers

naar een voortdurend sterkere accumulatie; er wordt niet volstaan met de reproductie van de bestaande kapitaal-goederen, doch er worden voortdurend ten koste van de consumptie nieuwe toegevoegd. Het gevolg is op de duur een wanverhouding tussen productie-apparaat en consumptie in de volkshuishouding. In een ontwikkelde socialistische maatschappij, zoals de Sowjet-Unie, echter, zou volgens deze economisten de wet niet meer gelden. In een dergelijk planmatige huishouding zou het meer in de lijn liggen een zekere evenredigheid na te streven tussen de beide afdelingen van de nationale productie of zelfs een groter aandeel te geven aan die van de consumptiegoederen.

Rond het aftreden van Malenkow — ongeveer in de periode, dat de Duitse herbewapening wel een feit bleek te zullen worden — trad een zekere verstijving in. Ook de zojuist genoemde revisionisten van de Marxistische theorie moesten het veld ruimen, de theorie werd weer recht getrokken. In de „Prawda” en „Kommunist” werd scherp stelling genomen tegen deze revisionisten ¹⁾, o.a. door D. T. Sjepilow, medewerker aan het nieuwe Russische leerboek der economie. Betoogd werd, dat de reproductiewet zijn geldigheid onverminderd behield ook in een ontwikkelde socialistische maatschappij, ja juist in een dergelijke economie. Hierbij werd een beroep gedaan op uitspraken van Lenin en Stalin.

De argumentatie is als volgt. In de eerste plaats kan de communistische fase eerst worden bereikt bij een overvloed van goederen. Hiervoor is een geweldige verhoging van de arbeidsproductiviteit vereist, die afhangt van een zeer veel hogere stand van de techniek, van de vervanging van handarbeid door machines, door automatisering en electrificatie van alle arbeidsprocessen. Bovendien moet men bij blijven in de grote vlucht van de technische ontwikkeling („Wij leven in de eeuw van de atoomenergie”, aldus een recente verklaring van premier Boelganin). Indirect zal natuurlijk ook de consumptie van de uitgebreide reproductie profiteren, zelfs kan wel eens in een bepaalde branche voorrang worden gegeven aan de productie van consumptiegoederen, echter slechts als uitzondering op de algemene wet.

In de tweede plaats wordt gewezen op de economische en technische hulp, die Rusland aan de bondgenoten dient te verlenen. Hierbij wordt uiteraard wel sterk aan China gedacht. De nadruk wordt gelegd op de gedachte, dat — anders dan in het kapitalistische blok het geval zou zijn — er onder deze landen geen onderscheid mag bestaan tussen landen met een eigen zware industrie en landen, die slechts de rol van leverancier van grondstoffen mogen vervullen: iedere socialistische staat zal een eigen zware industrie opbouwen.

In de derde plaats wordt uiteraard ook gedacht aan versterking van de militaire kracht. Chroesjtsew gaf overigens bij zijn interview met Amerikaanse journalisten te kennen, dat de ontwikkeling van de zware industrie niet identiek behoeft te zijn met de ontwikkeling van een oorlogsindustrie. In dit interview wees hij ook op de krachtige stimulering van de agrarische sector.

Besluiten wij met een citaat uit de redevoering van D. T. Sjepilow bij de 85ste geboortedag van Lenin ²⁾. „De voltooiing van de opbouw der socialistische maatschappij en de geleidelijke overgang naar de tweede fase van het communisme stellen een verdere reusachtige ontwikkeling van de productiekrachten der socialistische

maatschappij, de electrificatie van de gehele economie, het afsluiten van de mechanisatie van de arbeid in alle takken van de economie, de vèrgaande automatisering en chemisering van de productie op grondslag van de verst ontwikkelde techniek voorop. Het fundament van deze machtige vooruitgang van de gehele maatschappelijke productie is de versnelde groei van de zware industrie”.

Rotterdam.

Mr H. VAN LEEUWEN.

AANTEKENING

De Deviezennota

Dezer dagen is — ongeveer een maand later dan vorig jaar — de nota inzake de deviezenpositie aan de Tweede Kamer aangeboden. Zij beslaat 29 kolommen druks plus bijlagen. In de inleiding wordt ingegaan op de samenhang tussen het verloop van het buitenlands betalingsverkeer en de binnenlandse economische ontwikkeling in het algemeen. In dit kader wordt o.a. een overzicht gegeven van de ontwikkeling van het betalingsverkeer met het buitenland en van de kwantitatieve en kwalitatieve verbetering, welke de goud- en deviezenreserves dientengevolge ondergingen.

Het eindoordeel omtrent het verloop van de betalingsbalans en de daarmee samenhangende binnenlandse economische ontwikkeling in 1954 luidt, dat deze in sterke mate een voortzetting vormden van de reeds in 1953 opgetreden ontwikkelingen; het beeld was dienovereenkomstig gunstig. De toestand, waarbij een overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans gepaard ging met een vrijwel volledige bezetting van de productieve krachten en een aanzienlijke expansie van zowel productie als binnenlandse bestedingen, bleef gehandhaafd. Visueel liep het genoemde overschot t.o.v. 1953 weliswaar belangrijk terug, doch na het aanbrengen van een correctie uit hoofde van versterkte voorraadvervorming was de teruggang van veel minder betekenis. Een verschil tussen de ontwikkeling in 1953 en in 1954 was, dat de voortgezette stijging van de totale vraag leidde tot binnenlandse spanningen. Een ander verschil bestond uit het herleven van een vrij aanzienlijk tekort in het lopende dollarverkeer.

Dit verschijnsel stelt opnieuw de betekenis van het convertibiliteitsprobleem in het licht. Hierop wordt nader ingegaan in hoofdstuk II, in welk hoofdstuk tevens vraagstukken, welke samenhangen met de dollarpositie, de E.B.U. en de Benelux aan een beschouwing worden onderworpen.

Het streven naar convertibiliteit.

Met de voorbereiding van vrije inwisselbaarheid is een aantal vorderingen gemaakt. Thans bestaat een duidelijk inzicht ten aanzien van de wijze, waarop de reeds bereikte resultaten op het gebied van de vrijmaking van het handelsverkeer kunnen worden gehandhaafd en het goederen- en dienstenverkeer zoveel mogelijk van de nog bestaande belemmeringen kan worden ontdaan. Daarnaast bracht het afgelopen jaar ook een vooruitgang in die zin, dat door de Westeuropese landen diverse maatregelen werden genomen, welke in feite een naderbij brengen van convertibiliteit betekenden. In verband met de vorderingen op handelspolitiek gebied wordt gewezen op de verdere vrijmaking van het inter-Europese handelsverkeer. Voorts is de vrijmaking van het handelsverkeer met het dollargebied in het afgelopen jaar eveneens verder voort-

¹⁾ In vertaling te vinden resp. in „Politiek en Cultuur”, April 1955, en „Wirtschaftswissenschaft”, Maart-April 1955.

²⁾ „Voor een duurzame vrede”, 6 Mei 1955.

geschreden. Gesteld kan worden, dat de dollarliberalisatie relatief sterker is vooruitgegaan dan de liberalisatie in O.E.E.S.-verband.

Als vorderingen op de weg naar convertibiliteit in het monetaire vlak worden genoemd het besluit om, indien aan bepaalde voorwaarden is voldaan, de E.B.U. per 1 Augustus a.s. te verharden en de vergroting van de transferabiliteit van het pond sterling en de Duitse Mark. Een van de belangrijkste consequenties van de invoering van convertibiliteit door een aantal Westeuropese landen zal zijn het verdwijnen van de E.B.U. Dit zal enerzijds het wegvallen betekenen van het systeem, volgens hetwelk maandelijks de bilaterale overschotten en tekorten tussen de bij de E.B.U. aangesloten landen onderling worden verrekend en anderzijds van een credietmechanisme, dat dient om tijdelijke betalingsbalansschommelingen op te vangen.

Met betrekking tot de onderlinge verrekeningen is men het er over eens, dat het wenselijk is in de eerste tijd na de invoering van convertibiliteit een multilateraal clearingmechanisme te handhaven. Wat de credietverlening in het inter-Europese verkeer betreft, is besloten op het moment van de invoering van convertibiliteit een Europees fonds in werking te doen treden. Dit fonds zal niet in een automatische credietverlening voorzien zoals de E.B.U., maar in gerechtvaardigde gevallen speciale credieten verstrekken aan O.E.E.S.-landen, die in tijdelijke betalingsbalansmoeilijkheden zouden komen te verkeren.

Al met al zijn sinds het verschijnen van de vorige Deviezennota in verschillende opzichten vorderingen gemaakt met het streven naar inwisselbaarheid. De vraag echter, wanneer een aantal Westeuropese landen tot convertibiliteit zal kunnen overgaan, hangt in laatste instantie af van de werelddollarsituatie.

Het dollarvraagstuk.

De totale betalingsbalans van de Verenigde Staten vertoonde in 1954 wederom een tekort, zodat de goud- en dollarreserves buiten de Verenigde Staten opnieuw toenamen. Vergeleken met het dieptepunt medio 1952 waren de goud- en dollarreserves van de O.E.E.S.-landen per ultimo 1954 in belangrijke mate gestegen. Terwijl deze reserves in Juni 1952 nog slechts \$ 7,8 mrd bedroegen, was het totaal in 1954 \$ 12,5 mrd. Hierbij dient echter te worden bedacht, dat deze toeneming geheel te danken was aan de van de Verenigde Staten uitgaande stroom van schenkingen en overheids- en particulier kapitaal. Terwijl het structurele dollartekort op lopende rekening van de gehele wereld buiten de Verenigde Staten in 1953 bijna overwonnen scheen, heeft het zich in 1954 weer in grotere omvang gemanifesteerd. Ten eerste doordat de gunstige ontwikkeling in 1953 vele landen tot meer vrijheid in hun dollarinvoerregime bracht. Voorts leidde de lichte recessie in de Verenigde Staten aldaar tot een inkrimping van de invoer, terwijl de hoogconjunctuur in West-Europa de uitvoer van de Verenigde Staten stimuleerde.

Het is uiteraard onmogelijk het effect van de dollarliberalisatie en dat van het verschil in conjuncturele ontwikkeling van elkaar te scheiden. Nu de laatstgenoemde invloed praktisch niet meer van belang is, zal het jaar 1955 een beter inzicht kunnen verschaffen in de vraag, in hoeverre de dollarsituatie blijvend wordt beïnvloed door maatregelen op het gebied van de dollarliberalisatie.

Ook voor Nederland werd de lopende rekening met het dollargebied ongunstiger, hetgeen eveneens grotendeels was te wijten aan de liberalisatie van de dollarinvoer en

het verschil in conjuncturele ontwikkeling met de Verenigde Staten. Het verloop op de lopende rekening werd echter gedeeltelijk gecompenseerd door gestegen netto ontvangsten uit hoofde van het kapitaalverkeer. Per saldo zijn de goud- en dollarreserves dank zij deviezenomzettingen toch gestegen, zij het in aanmerkelijk mindere mate dan in 1953.

Ter wille van de Nederlandse concurrentiepositie heeft de Regering gemeend de invoer van dollarproducten voor binnenlandse consumptie of verwerking verder te moeten liberaliseren. Zodoende werd goede voortgang gemaakt op de weg naar de zgn. interne convertibiliteit van de gulden. Het is evenwel nog niet mogelijk, niet-ingezetenen in staat te stellen tegen betaling in E.B.U.- of andere niet-convertibele valuta's in Nederland dollar-goederen te kopen; dit is een vorm van de zgn. externe convertibiliteit, welke voor sommige goederen door het Verenigd Koninkrijk wordt toegepast.

De ontwikkeling van het kapitaalverkeer in U.S.A.-dollars van 1953 en 1954 vertoonde een beeld, dat sterk afweek van dat met het lopende verkeer met het dollargebied. Leverde in 1953 het lopende verkeer een overschot en het kapitaalverkeer een tekort op, in 1954 was de situatie juist omgekeerd. Tegenover een tekort op lopende rekening van f 475 mln. stond toen nl. een overschot uit hoofde van het kapitaalverkeer van f 424 mln. Het zou evenwel onjuist zijn, de middelen voortkomende uit het kapitaalverkeer, aan te wenden ter afdekking voor het tekort, voortvloeiende uit het lopende verkeer. Het tekort uit hoofde van het lopende verkeer met het dollargebied dient onder de huidige omstandigheden te worden gefinancierd met middelen, voortvloeiende uit het lopende verkeer met andere sectoren. Het is daarom voor de Nederlandse dollarsituatie in 1954 een gelukkige omstandigheid geweest, dat het overschot op lopende rekening in E.B.U.-valuta's ongeveer tweemaal zo groot was als het tekort in het lopende dollarverkeer. Aangezien het E.B.U.-overschot voor de helft in dollars werd afgerekend, heeft het totale lopende verkeer — de overige valuta's speelden in dit verband nl. praktisch geen rol — dus per saldo bijna geen invloed op de goud- en dollarreserves gehad.

Intussen kan dit moeilijk als een blijvende oplossing worden gezien. Het zou, zolang de E.B.U.-saldi slechts voor 50 pCt in goud of dollars worden afgerekend, een overschot op lopende rekening in E.B.U.-valuta's vereisen, dat ten minste het dubbele bedraagt van het tekort t.o.v. het dollargebied. Met andere woorden: een overschot op de totale lopende rekening zou nodig zijn, dat ten minste gelijk is aan het tekort in de dollarsector, voor welk overschot crediet aan de E.B.U. zou moeten worden verleend. Dit is voor de Regering dan ook een essentiële reden geweest om op verharding van de E.B.U. aan te dringen. Nu deze verharding tot 75 pCt verrekening in goud of dollars met ingang van 1 Augustus a.s. waarschijnlijk zal worden gerealiseerd, is het hierboven genoemde probleem kwantitatief belangrijk in betekenis afgenomen. In dit geval is het ter vermindering van een achteruitgang van de goud- en dollarreserves uit hoofde van het lopende verkeer voldoende; dat de totale lopende rekening een overschot vertoont, dat ten minste gelijk is aan één derde van het tekort in het lopende dollarverkeer. Uiteraard zijn hiermede de bezwaren tegen een voortdurend moeten handhaven van een overschot op lopende rekening niet geheel opgeheven; de beste oplossing van dit probleem is de invoering van convertibiliteit van alle of het merendeel der E.B.U.-valuta's.

De Benelux.

In het afgelopen jaar zijn wederom vorderingen gemaakt op het gebied van de verwezenlijking van de Economische Unie der Benelux-landen. Een principiële stap was, dat het onderlinge kapitaalverkeer in belangrijke mate werd vrijgemaakt. Slechts met uitzondering van enkele transacties, welke een ernstige aantasting van de deviezenreserves of een ongewenste verstoring van de kapitaalmarkt van de partnerlanden zouden kunnen veroorzaken, is aan ingezetenen elke investering, desinvestering en transfer binnen het Benelux-gebied toegestaan. Te Amsterdam en te Brussel werden vrije markten voor resp. de Belgische franc en de gulden ingesteld, via welke in het algemeen overmakingen uit hoofde van kapitaaltransacties worden geleid. Deze vrije valutamarkt heeft een vrij rustig verloop gehad, al wijst enig disagio van de gulden t.o.v. de Belgische franc er wel op, dat er per saldo een drang tot verplaatsing van kapitaal uit Nederland naar de B.L.E.U. bestaat. Gezien het verschil in rentepeil ligt dit voor de hand.

De vrijmaking van het handelsverkeer tussen de Benelux-partners onderling werd in 1954 uitgebreid tot goederen afkomstig uit het dollargebied, welke volgens een gemeenschappelijk invoerregime in het Benelux-gebied worden geïmporteerd. Een ander belangrijk punt, dat de verwezenlijking van de Economische Unie nader brengt, is gelegen in het feit, dat de reeds het vorig jaar aan de O.E.E.S. gepresenteerde gemeenschappelijke liberalisatielijst zodanig kon worden verbeterd en uitgebreid, dat deze binnenkort bij de O.E.E.S. kan worden ingediend. Het handelsvolume tussen de Benelux-partners heeft in 1954 wederom een vergroting ondergaan. Het totaal van de in- en uitvoer van Nederland t.o.v. de B.L.E.U. beliep f 3,1 mrd, dit is ruim f 300 mln meer dan in 1953. De vergroting van het totale handelsvolume komt vrijwel geheel voor rekening van een toegenomen Nederlandse import, die overigens over de gehele linie sterk is gestegen.

Slotbeschouwing.

Het totale beeld van de betalingsbalans in 1954 in het oog vattende kan worden gezegd, dat Nederlands externe positie in dat jaar gezond bleef. Dit stemt te meer tot voldoening, aldus de nota, omdat ook de binnenlandse economische ontwikkeling in menig opzicht bijzonder gunstig was. Van belang is, dat de gunstige conjuncturele ontwikkeling in het buitenland een voortgezette stijging van de uitvoer doet verwachten, zij het, dat een vermindering van het stijgingstempo aannemelijk is. Enerzijds stelt de volledige bezetting in het binnenland haar grenzen aan een verdere opvoering van de export, anderzijds zullen de in 1954 gerealiseerde loonsverhogingen eerst in 1955 geheel doorwerken. Onze concurrentiepositie op de internationale markten zal daardoor nadelig kunnen worden beïnvloed.

Wat de ontwikkeling in het binnenland betreft, ligt een verdere stijging van de nationale productie in het verschiep, doch evenzeer een geleidelijk voortgezette vermindering van de onderbesteding in het binnenland, waarbij o.a. de plaatsgevonden loonsverhogingen van invloed kunnen zijn. Al met al is in samenhang met de genoemde factoren een grotere stijging van de invoer dan van de uitvoer en daarmee een verdere beweging in de richting van een evenwicht op de lopende rekening — na correctie voor niet met een toeneming van de productie

verband houdende voorraauditbreiding — het meest waarschijnlijk.

Voorts is het aannemelijk, dat het lopende verkeer met het dollargebied evenals in 1954 een negatief saldo zal blijven vertonen. Hierdoor zou zich de omstandigheid kunnen gaan voordoen, dat dollarontvangsten uit hoofde van het lopende verkeer met andere sectoren — in het bijzonder de E.B.U. — onvoldoende worden om het tekort met het dollargebied te financieren. Het is in dit verband dan ook verheugend dat, zoals gezegd, op zekere voorwaarden tot verharding van de E.B.U. per 1 Augustus a.s. is besloten.

Aan een eventueel voortgezette kapitaalverstrekking aan het buitenland en vervroegde aflossing op de buitenlandse staatsschuld zal in het algemeen de eis moeten worden gesteld, dat een en ander niet leidt tot een kwantitatieve en kwalitatieve achteruitgang van onze externe reserves. Aangezien een dollaroverschot uit hoofde van het lopende verkeer niet kan worden verwacht, worden de mogelijkheden, die op het gebied van het kapitaalverkeer bestaan, bepaald door de ontvangsten uit hoofde van het kapitaalverkeer in dollars. Daarnaast speelt zoals vanzelf spreekt de beschikbare ruimte op de Nederlandse kapitaalmarkt een rol.

Het stemt in verband met de zich in het lopende verkeer voordoende valutarproblemen tot voldoening, dat goede vorderingen worden gemaakt op de weg naar convertibiliteit van de belangrijkste Westeuropese valuta's. Voor Nederland is deze convertibiliteit, valutar gezien, van eminent belang en de Ministers menen dan ook hun volle steun aan het internationale streven te moeten geven. Convertibiliteit is echter geen doel op zichzelf, maar slechts een middel tot vergroting van de internationale handel. Handhaving van de in de O.E.E.S. bereikte resultaten op het gebied van de liberalisatie van het goederen- en dienstenverkeer en zelfs uitbreiding hiervan zijn geboden. Het verheugt de Ministers daarom, dat de jongste besluiten van de Raad van de O.E.E.S. een voortzetting van de samenwerking tussen de Westeuropese landen kunnen doen verwachten. Het is waarschijnlijk, dat de liberalisatiecode gehandhaafd zal blijven, een Europees Fonds een multilaterale steun zal betekenen voor landen die in tijdelijke betalingsbalansmoeilijkheden geraken en een multilateraal verrekeningsmechanisme een institutionele steun aan het betalingsverkeer zal verlenen. Daarnaast zal het voortbestaan van de O.E.E.S. ook een voortzetting betekenen van de Westeuropese samenwerking op tal van andere gebieden, welke in het verleden bewezen heeft van groot nut te zijn.

GELD- EN KAPITAALMARKT**De geldmarkt.**

De geldmarkt bleef ook de afgelopen week zeer ruim. De kasreserves der banken waren sinds de 22e Juni jl. vrijwel permanent aanzienlijk groter dan de verplichte minima; nu het einde der lopende kaspercentageperiode nadert komt een deel dezer reserves derhalve desgewenst voor belegging vrij. I.v.m. het éénrichtingsverkeer op de Nederlandse geldmarkt — de meeste geldgevers verkeren in dezelfde positie — en de inelasticiteit van deze markt, zijn passende beleggingen echter moeilijk te vinden. Zo was ook de afgelopen week schatkistpapier met een (resterende) looptijd van enkele jaren moeilijk te bemachtigen; daar de houders het vrij krampachtig vast-

houden. De marktdisconto's — bijv. ca $1\frac{5}{16}$ resp. $1\frac{5}{8}$ pCt voor 3 resp. 5 jaar — zijn dan ook laag en groten-deels nominaal van karakter.

Aan het andere einde van de geldmarkt, bij het call-geld, nemen de credietnemers — vnl. discontohandelaren — altijd slechts beperkte bedragen van dit crediet op. De notering bleef i.v.m. het grote aanbod muurvast aan het minimum van $\frac{1}{2}$ pCt genageld.

Practisch de enige outlet voor korte middelen bestaat momenteel in het kopen van schatkistpromessen bij de Centrale Bank. Hiervoor bestaat dan ook veel belangstelling; in de week van 4-11 Juli werd voor f 42 mln van dit papier afgenomen.

Gedurende de verslagweek aanvaardde de Eerste Kamer het Wetsontwerp tot verhoging van het maximum renteloos voorschot van de Staat bij De Nederlandsche Bank van f 15 mln tot f 150 mln. Actueel is deze aangelegenheid thans niet; het Rijk heeft immers juist een aanzienlijk tegoed bij deze instelling (nl. per 11 Juli f 572 mln). Voor het geval de Staat later eens krap mocht komen te zitten, wordt door deze maatregel zijn positie op de geldmarkt echter niet onaanzienlijk versterkt.

De kapitaalmarkt.

Wallstreet vertoonde gedurende de verslagweek een nogal wisselend beeld. Voor het eerst sinds twee maanden onderging het koersgemiddelde Dow Jones Industrials de afgelopen week per saldo (gemeten van Vrijdag tot Vrijdag) een daling. De aanzienlijke omvang van de recente koersstijging te New York wordt geïllustreerd door de stand van genoemd koersgemiddelde van 419,6 per 13 Mei en 460,2 per 15 Juli jl. Hoewel in Amsterdam de reactie van Wallstreet nauwlettend werd gadeslagen, werd zij toch slechts in beperkte mate gevolgd; per saldo steeg het aandelenkoerspeil hier de afgelopen week zelfs nog. Het algemeen aandelenindexcijfer steeg tussen beide genoemde data van 192,7 op 212,1, dus eveneens met ca 10 pCt.

Voor een aanmerkelijk deel hangt deze ontwikkeling waarschijnlijk samen met een groeiende inflatiestemming in beleggerskringen. Wat Nederland betreft, wordt deze mentaliteit ten zeerste in de hand gewerkt door de eisen der machtige vakverenigingen voor weer nieuwe loonronden, algemeen of bedrijfstaksgewijze. Steeds meer wint de overtuiging veld, dat een verdere loon-prijsspiraal, m.a.w. een verdere uitholling van de gulden, hiervan het gevolg zal zijn.

Deze inflatiementaliteit, vooral tot uiting komend in het snelle tempo der koersstijging, geeft sommigen aanleiding tot bezorgdheid over de toekomstige ontwikkeling der aandelenmarkten; juist als de voorzichtigheid bij het merendeel der beleggers gaat ontbreken ontstaat nl. de kans op débâcles.

Een symptoom van een haussestemming vormt gewoonlijk de grote koersstijging, waarmee gunstige berichten worden begroet. Van een dergelijke wijze van reageren zijn thans dagelijks voorbeelden te vinden, in New York bijv. bij de stijgingen van fondsen, waarvoor een split wordt aangekondigd of verwacht, in Amsterdam o.a. bij de stijging van aandelen Ver. Deli Mijen (aankoop van Amerikaanse synthetische rubberfabriek) en van aandelen Holland Amerika Lijn (emissiegerucht).

In de jongste deviezennota is nog eens officieel bevestigd, dat enige grote lijnen bij het beleid der deviezenautoriteiten t.a.v. het buitenlands kapitaalverkeer zijn: het handhaven van het vergunningstelsel; versterkte aflossing van door de Staat vroeger opgenomen dollar-

leningen uit het provenu van dollaropbrengsten van effectenverkopen naar het buitenland; vervanging van een deel van het E.B.U.-tegoed van De Nederlandsche Bank door particuliere kapitaalverstrekking aan het buitenland. Een verdere stap in laatstgenoemde richting vormden de afgelopen week de emissies van f 10 mln 18-jarige obligaties Wagon-Lits à $98\frac{3}{4}$ pCt en van £2,5 mln 15-jarige $4\frac{1}{2}$ pCt obligaties Anglo-American Rhodesian Development Corp. à $98\frac{1}{4}$ pCt. Een bijzonderheid van deze laatste lening is dat zij in £ luidt, hetgeen opvalt i.v.m. het geringe vertrouwen, dat sommigen in deze valuta hebben.

Aand. indexcijfers (1953 = 100)	8 Juli 1955	15 Juli 1955
Algemeen	207,3	212,1
Internat. concerns	267,7	273,6
Industrie	162,5	165,0
Scheepvaart	149,0	154,7
Banken	146,0	149,7
Indon. aand.	145,2	150,5
Aandelen		
Kon. Petroleum	610	616½
Unilever	456	464¾
Philips	435½	444¼
A.K.U.	312¾	328¾
Kop. N. Hoogovens	334¾	334¾
Van Gelder Zn	306¾	323¾
H.A.L.	193¾	220
Amsterd. Rubber	124½	125¾ ex div.
H.V.A.	140½	146
Staatsfondsen		
2½ pCt N.W.S.	79¾	79¾
3-3½ pCt 1947	101¾	101¾
3 pCt Grootboek 1946	99 ¹³ / ₁₆	99¾
3 pCt Dollarlening	98¾	98¾
Diverse obligaties		
3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	102½	102¾
3½ pCt Bk v. Ned. Gem. 1954 II/III	100 ¹ / ₁₀	100¾
3½ pCt Philips 1948	103	103 ³ / ₁₆
3½ pCt Westl. Hyp. Bank	100	100¾

J. C. BREZET.

De Belgische geld- en kapitaalmarkt in Juni 1955

De algemene toestand van de geldmarkt.

In de loop van de maand Juni is de geldmarkt doorgaans zeer eng gebleven, en lag het volume van het aangeboden daggeld op een laag peil. Voor de geldmarkt schokkende gebeurtenissen deden zich blijkbaar niet voor; alleen werd er vanwege de parastatale instellingen opvallend weinig call uitgeleend. In deze omstandigheden werd de markt van het privaat disconto buitengewoon krap, en steeg het beroep op herdisconto van de Nationale Bank tot een nieuw toppunt.

Verloop van de kredietverlening

	Portefeuille handelspapier Nationale Bank	Herdisconto door de private banken	Krediet verleend aan de economie door de private banken
(in mln franken)			
31 Dec. '54	9.512	9.126	39.210
31 Jan. '55	6.752 a)	7.439	40.046
28 Febr. '55	5.893 a)	6.860	40.520
31 Mrt '55	7.135	6.053	42.096
30 Apr. '55	5.616	6.543	41.186
2 Juni '55	7.218	7.102	41.652
30 Juni '55	8.286	—	—

a) Cijfer begin volgende maand, meer karakteristiek voor de vervaldag.

De toestand van de banken.

Enkele cijfers uit de globale bankstaten

	31 Dec. 1954	31 Maart 1955	30 April 1955	31 Mei 1955
(in mln franken)				
Actief				
Krediet aan de private economie . . .	39.210	42.096	41.186	41.652
a) handelswissels	11.742	14.487	13.225	13.241
b) prolongaties en voorschotten . . .	1.447	1.123	1.156	1.425
c) kaskredieten	17.108	17.365	17.937	18.273
d) accepten	8.913	9.121	8.868	8.713
Krediet aan de Overheid	46.488	49.729	49.735	50.052
Passief				
Bankiers	6.728	8.344	8.001	7.215
Deposito's totaal	72.339	75.317	74.951	75.230
op zicht	61.870	64.421	63.983	64.270
op termijn	10.469	10.896	10.968	10.960
Kasbons	2.894	3.188	3.249	3.301
Totaal vreemde werkmiddelen	81.961	86.849	86.201	85.746
Totaal eigen middelen	6.705	6.731	6.813	6.867

Na de lichte daling van de deposito's einde April bracht Mei terug een aangroei, zodat het toppunt van einde Maart opnieuw dicht werd benaderd. In de verdere progressie van de private kredietverlening valt vooral de stijging van de kaskredieten op.

De algemene bankpolitiek onderging in de loop van de jongste weken geen noemenswaardige wijziging; ook het interestschema van de banken en de parastatale financiële instellingen bleef doorgaans ongewijzigd.

De obligatiemarkt.

De obligatiemarkt bleef tijdens de maand Juni doorgaans vast. Alhoewel de nieuwe leningen elkaar snel opvolgden en ook de aandelenmarkt zeer actief was stegen de noteringen van de obligaties in schier alle rubrieken. Al zou een dergelijke koersevolutie op een ruimer wordende obligatiemarkt kunnen wijzen, toch schijnen de nieuwe emissies aan te tonen dat de beleggers in vastrentende waarden hun terughoudendheid niet prijsgeven. Het plaatsen van meerdere kleinere leningen verliep buitengewoon traag. De verlaging van de nominale rentevoet en van de netto opbrengst waren in het spel, evenals factoren van politieke aard. In vele gevallen verkozen de beleggers hoger renderende obligaties te kopen op de markt, dan in te tekenen op nieuwe emissies.

Op de emissiemarkt viel het volgende te noteren. De inschrijvingstermijn op de 4 pCt lening van de Stad Antwerpen werd op 21 Juni opengesteld. Tevens werd in België van 20 Juni af de mogelijkheid geboden in te schrijven op de 4 pCt Congolese Schuld 1955/75 tegen Belgische francs a rata van 1 B.fr. per Cong.fr. De inschrijvingstermijn op de koloniale lening sluit op 6 Juli. Intussen werd er een nieuwe 4 pCt lening van de N.M.B.S., groot 1.500 mln fr., aangekondigd aan dezelfde uitgiftevoorwaarden als de jongste staatslening die op 6 Mei werd afgesloten. Het gemiddeld rendement bereikt bijgevolg 4,50 pCt voor een gemiddelde plaatsingsduur van 13¹/₃ jaar, terwijl de opbrengst, berekend tot de uiterlijke vervaldag, 4,38 pCt belooft. Reeds genoteerde N.M.B.S.-leningen met ongeveer dezelfde looptijd geven thans nog een bruto rendement van 4,58 à 4,76 pCt.

 beschikbare krachten

MIDDELBAAR ECONOMOOR

49 jaar, goede talenkennis, ruime commercieel-economische ervaring, sinds kort uit het buitenland gerepatriëerd, zoekt plaatsing. Br. no. E.S.B. 29-1, Bur. v. d. Blad, Postbus 42, Schiedam.

Rentestand op de obligatiemarkt a)

	(in pCt per einde maand)						
	Gemiddelde looptijd	Aug. 1948	Juni 1950	Juni 1951	April 1955	Mei 1955	Juni 1955
Staatsrenten	langlopende	4,77	4,38	4,68	4,18	4,17	4,15
Staatsfondsen	7 à 8 jaar	4,83	4,63	5,24	4,44	4,41	4,39
Kasbons steden	5 à 6 jaar	5,07	4,49	5,37	4,83	4,82	4,77
Kasbons parastatale instellingen	ca 9 jaar	—	—	5,41	4,48	4,51	4,49
Private instellingen	10 à 12 jaar	6,06	5,43	6,08	4,73	4,74	4,73

a) reële rendementen — rekening gehouden met agio en disagio tegenover terugbetalingsprijs.

Bron: Kredietbank.

De aandelenmarkt.

De koersen op de aandelenmarkt bleven doorgaans vast tijdens de maand Juni, doch een aantal waarden kenden vrij scherpe schommelingen. Daarbij werden in Juni meerdere kapitaalsvergrotingen doorgevoerd, w.o. die van Petrofina de belangrijkste was, met fr. 1,1' mrd. Deze intekening woog wel enigermate zwaar op de aandelenmarkt. Naast Petrofina gingen ook kapitaalsvergrotingen door van Brasserie du Katanga en Plantations Tropicales; in beide gevallen ging het om veel geringere bedragen, die vlug werden opgenomen.

Gedurende de eerste helft van de maand vormden de steenkolen een sterk gezochte rubriek met gevoelige koersverhogingen, die aanleunden bij de vrijmaking van de prijzen van de huisbrand. Ten slotte kan worden gewezen op de koershausse van Union Minière, die een reeks andere waarden mee optrok.

Beurs van Brussel

	31 Mei 1955	30 Juni 1955	Beweging in pCt	
Banken	291,1	296,9		+ 2
Portefeuille	270,2	284,5		+ 5,3
Trusts	194,9	195,3		+ 0,2
Gas en electriciteit	288,0	291,0		+ 1,0
Metaalnijverheid	247,9	243,5	- 1,8	
Scheikundige producten	205,0	199,8	- 2,5	
Steenkolennijverheid	213,7	221,7		+ 3,7
Spiegelglas	115,7	121,9		+ 5,4
Glasblazerijen	169,3	172,2		+ 1,7
Bouwnijverheid	261,9	266,1		+ 1,6
Textiel	144,4	139,0	- 3,7	
Koloniale	658,5	680,1		+ 3,3
Voeding	142,4	143,6		+ 0,8
Verscheidene	306,8	302,9	- 1,3	
Brouwerijen	73,7	72,9	- 1,1	
Papiernijverheid	546,3	522,2	- 4,4	
Warenhuizen	466,6	459,6	- 1,5	
Algemeen	281,3	286,2		+ 1,7

Bron: Kredietbank.

Beursrendement

	1953	1954	1955
Januari	5,44	4,74	3,18
Februari	5,55	4,89	3,04
Maart	5,50	4,53	3,07
April	5,34	4,08	3,18
Mei	5,24	3,88	3,27
Juni	5,22	3,80	3,29
Juli	5,06	3,61	
Augustus	5,04	3,57	
September	5,31	3,31	
October	4,94	3,43	
November	4,86	3,33	
December	4,84	3,17	

Bron: Kredietbank.

Kortenbergh.

Dr L. DELMOTTE.

Abonneert U op E.S.B.

Hebt u vacatures in de commerciële, administratieve of aanverwante sectoren?

Verzuimt u dan vooral niet „Economisch-Statistische Berichten” in te schakelen.

U kunt uw advertentie tot uiterlijk Dinsdagmorgen inzenden aan

Postbus 42 - Schiedam

BERKEL

vraagt voor haar bedrijf te **Duisburg** een

chef van de administratie

Ter vervulling van deze functie wordt gezocht een zelfstandige en energieke kracht, met een ruime bedrijfsadministratieve opleiding en ervaring.

Leeftijd tot omstreeks 35 jaar.

Uitvoerige, met de hand geschreven sollicitatiebrieven te richten onder letters CAD aan:

Directie MIJ. VAN BERKEL'S PATENT N.V.
Postbus 6018 - Rotterdam-W.

Directie van de Rubberfabriek Indiana
te Roosendaal zoekt een

energieke ervaren medewerker

die in staat is geheel zelfstandig de totale leiding van de administratieve organisatie in de ruimste zin op zich te nemen. Onze gedachten gaan uit naar een interne accountant, die tevens een zakelijke en vlotte inslag heeft. Procuratie wordt in uitzicht gesteld.

Sollicitaties dienen uitsluitend schriftelijk onder vermelding van leeftijd, godsdienst, opleiding en vroegere werkzaamheden te worden gericht aan bovengenoemde directie.

Gevraagd voor spoedige indiensttreding

EEN MEDEWERKER VOOR HET CENTRAAL BUREAU VAN DE NEDERLANDSE KATOEN-, RAYON- EN LINNENINDUSTRIE TE ARNHEM, die bij gebleken geschiktheid in de toekomst in aanmerking kan komen voor de functie van

adjunct-directeur

Vereisten: vlotte kennis moderne talen, organisatorische bekwaamheid, ervaring in de behandeling van commerciële en economische problemen, behoorlijk stilist, tactvol in optreden, leeftijd omstreeks 30 jaar. Salaris en pensioenregeling nader overeen te komen.

Eigenhandig geschreven brieven met foto te richten aan de Directie van het Bureau voornoemd.

N.V. HAZEMEYER HENGELO

Fabriek van Electriche Apparaten

vraagt een

Secretaris van de Directie

Gedacht wordt aan een jurist van 30 tot 35 jaar, die over enige ervaring in het bedrijfsleven beschikt.

Eigenhandig geschreven brieven met zo volledig mogelijke inlichtingen te richten aan de Directie, Tuindorpsstraat 61, Hengelo (O.).

ROYAL INTEROCEAN LINES

(Koninklijke Java-China-Paketaart Lijnen N.V.)

zoekt voor spoedige uitzending naar haar Hoofdkantoor te Hongkong

deskundige kracht

voor haar afd. Statistiek, die over enige jaren in de administratieve sector zal overgaan. Eventueel kan contract op tijdelijke basis voor 1 à 2 jaar in overweging worden genomen.

Eigenhandig geschreven brieven met uitvoerige inlichtingen onder bijvoeging van recente pasfoto, te richten aan het kantoor der Koninklijke Java-China-Paketaart Lijnen N.V., „Het-Scheepvaarthuis”, Amsterdam.

KORES

fabrieken aan weerszijden van de evenaar

KORES

producten niet te evenaren!

K O R E S voor Uw K O R E S-pondentie